

Tel.: +385 (0) 91 1680 668

Fax.: +385 (0) 1 457 33 72

E-mail: pravni.tim@kontra.hr

IMPRESSUM:

TEKST PISALI:

Sanja Juras:

Koordinatorica lezbijske grupe **Kontra**
i Pravnog tima Iskoraka i Kontre

Kristijan Grđan:

Koordinator **Iskoraka** - Centar za prava seksualnih i rodnih manjina

POGLAVLJE 5. MEDIJI PRIPREMILA:

Ana Lena Stipančić

LEKTURA:

Jelena Topčić

GRAFIČKO OBLIKOVANJE:

Zdravko Horvat

SADRŽAJ

1. Uvod	4
2. Zakonodavstvo	6
3. Suradnja s državnim institucijama i tijelima	16
4. Obrazovanje	21
5. Mediji	22
6. Homofobični istupi javnih osoba	26
7. Nasilje i diskriminacija	27
8. Javne manifestacije	40
9. Međunarodna praksa za zaštitu ljudskih prava seksualnih i rodni manjina	42
10. Buduće aktivnosti Pravnog tima	43
11. Preporuke Pravnog tima	44

1. Uvod

Pravne promjene

Pravni tim **Iskoraka** i **Kontre** osnovan je u proljeće 2002. godine, što je ujedno i početak intenzivnijeg zagovaranja za zaštitu prava spolnih i rodni manjina u hrvatskom pravnom sustavu.

Prilikom zagovaranja za ljudska prava LGBT osoba (lezbijke, gejevi, biseksualne i transrodne osobe), često smo se osvrtnali na međunarodne dokumente za zaštitu ljudskih prava, posebice one koje su izdali Vijeće Europe i Europski parlament.

Ostvarili smo i značajnu suradnju s nevladinim organizacijama i aktivistima/-icama za zaštitu ljudskih prava LGBT osoba iz Slovenije, Srbije, Bosne i Makedonije, budući da su se slične promjene događale i u drugim zemljama regije.

U 2003. godini dogodio se najveći napredak u zaštiti prava spolnih i rodni manjina u hrvatskom zakonodavstvu. Nakon uspješnog zagovaranja za zaštitu prava spolni manjina u hrvatskom zakonodavstvu, većinu naših prijedloga usvojio je Sabor RH u srpnju 2003. godine.

U hrvatskom zakonodavstvu spolna je orijentacija prvi put eksplicitno navedena u člancima koji brane diskriminaciju temeljenu na određenim razlikovnim osnovama. Zabrane diskriminacije na temelju spolne orijentacije uvedene su u Zakon o ravnopravnosti spolova, Kazneni zakon, Zakon o radu, Zakon o znanstvenoj djelatnosti i visokom školstvu, te Udžbenički standard. Također je usvojen Zakon o istospolnim zajednicama.

Izmjene u hrvatskom zakonodavstvu bile su rezultat javnog zagovaranja Pravnog tima, kao i pritiska zbog kandidature RH za ulazak u Europsku Uniju.

Zaštita seksualni manjina u Kaznenom zakonu eksplicitno je navedena 2003. godine u okviru kaznenog djela veličanja fašističkih, nacističkih i drugih totalitarnih država i ideologija ili promicanja rasizma i ksenofobije (čl. 151.a) KZ-a; NN, br. 111/03). Međutim, odlukom Ustavnog suda od 27. studenog 2003. godine br. U-I/2566/2003, taj je zakon u cijelosti poništen. U 2004. godini Pravni tim nastavio je s javnim zagovaranjem za prava seksualni i rodni manjina te je usvojen novi Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji smješta spolnu orijentaciju eksplicitno u stavak 3. članka 174. Kaznenog zakona (kazneno djelo rasne i druge diskriminacije). Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, uključujući navedenu dopunu, izglasan je u Saboru RH 13. srpnja 2004. godine. Također, Odbor za ljudska prava RH usvojio je amandman Pravnog tima na prijedlog Zakona o medijima koji se odnosio na uvrštavanje spolne orijentacije u antidiskriminacijsku odredbu tog prijedloga zakona. Nažalost, odbor nije prihvatio amandman Pravnog tima koji se odnosio na rodni identitet. Zakon o medijima usvojio je Sabor RH, uključujući amandman koji se odnosio na spolnu orijentaciju 10. svibnja 2004. godine. U 2005. i 2006. godini Pravni tim radio je na uvođenju definicije zločina iz mržnje u kazneni zakon. Prijedlog Pravnog tima za uvođenje definicije zločina iz mržnje u Kazneni zakon usvojio je Sabor RH uglavnom zbog međunarodnog pritiska (OSCE, pridruživanje Europskoj Uniji) i podrške predstavnika nacionalni manjina u Saboru u 2006. godini. Još uvijek nedostaje politička volja da se ukine diskriminacija istospolni parova na zakonodavnoj razini. U 2006. godini odbijen je prijedlog Zakona o registriranom partnerstvu kojemu je svrha bila istospolnim parovima osigurati prava i obveze koje uživaju bračni drugovi s izuzetkom mogućnosti zajedničkog posvajanja djece.

Protekle četiri godine bile su velika prekretnica za LGBT zajednicu u Hrvatskoj na zakonodavnoj razini. Međutim, iako su neka prava LGBT osoba sada zaštićena u hrvatskom zakonodavstvu, implementacija novodonesenog zakonodavstva uvelike je otežana diskriminatornim postupanjem državnih institucija u konkretnim slučajevima. U većini slučajeva žrtve čak ne prijavljuju diskriminaciju i nasilje jer nemaju povjerenje u hrvatski pravni sustav, posebice u policiju. Zajednica

je posebno obeshrabrena homofobijom u institucijama, pa čak i u Saboru RH, koji je izglasao navedene zakone, a čiji zastupnici u javnosti koriste govor mržnje usmjeren protiv spolnih i rodnih manjina, kršeći te iste zakone i dajući poruku javnosti koliko poštuju odredbe za koje su digli ruke u nadi da će se svidjeti međunarodnoj zajednici.

Sažetak Izvještaja za 2008. godinu

Najveći pomak u zaštiti prava seksualnih i rodnih manjina u 2008. godini ostvaren je donošenjem Zakona o suzbijanju diskriminacije. Zakon je usvojio Hrvatski sabor 9. srpnja 2008. godine, nakon duge javne rasprave. Ovim se Zakonom po svojoj definiciji osigurava zaštita i promicanje jednakosti kao najviše vrednote ustavnog poretka Republike Hrvatske, stvaraju se pretpostavke za ostvarivanje jednakih mogućnosti i uređuje zaštita od diskriminacije, između ostaloga na osnovi rodnog identiteta, izražavanja i spolne orijentacije.

Novodoneseni Zakon širi institucionalni okvir za zaštitu od diskriminacije. Uvodi instituciju umješača i instituciju udruženih tužbi, te daje veće ovlasti Uredu pučkog pravobranitelja, koji prema Zakonu obavlja poslove Središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije. Zakon prvi put uvodi zabranu diskriminacije na temelju rodnog identiteta u hrvatsko zakonodavstvo.

Transrodne osobe izložene su diskriminaciji i nasilju u svakodnevnom životu zbog svog rodnog identiteta, odnosno rodnog izražavanja.

Naročito je zabrinjavajuća činjenica da u Republici Hrvatskoj ne postoji odgovarajući sustav pružanja zdravstvene zaštite transeksualnim osobama prilikom operacija promjene spola, kao ni saniranja mogućih komplikacija koje nastaju kao posljedica takvih operacija. Hrvatski liječnici nisu dovoljno educirani o pružanju takve vrste zdravstvenih usluga.

Postoje značajni problemi u pogledu prava na privatnost transeksualnih osoba. Naime, nakon operacije promjene spola policija iz policijskog registra ne briše podatke o prijašnjem spolu osobe. Policijski službenici u većini su slučajeva izrazito transfobični i događa se da se otvoreno izruguju i iznose podatke o promjeni spola osobe pred drugim ljudima (primjerice na graničnim prijelazima prilikom provjere dokumenata).

Transrodne osobe često doživljavaju nasilje po osnovi svog rodnog identiteta ili rodnog izražavanja; međutim, vrlo se rijetko odlučuju prijaviti takve incidente policiji zbog nepovjerenja u državne institucije i straha od otkrivanja njihovog identiteta.

Pozitivni pomaci u stanju prava spolnih i rodnih manjina u Republici Hrvatskoj u 2008. godini vidljivi su kao i proteklih godina u povećanju prijava nasilja i diskriminacije udrugama za zaštitu spolnih i rodnih manjina. Sve više ljudi pronalazi hrabrosti prijaviti homofobične, bifobične i transfobične zločine iz mržnje. *Ipak, velika većina osoba koje su doživjele diskriminaciju i nasilje nikada ne prijavi takve incidente zbog nepovjerenja u hrvatski pravni sustav i straha od razotkrivanja njihove spolne orijentacije.*

Najnegativniji događaj u 2008. godini je odustajanje Ministarstva znanosti obrazovanja i športa od bilo uvođenja spolnog odgoja u škole u bilo kojem obliku.

Sramotna je činjenica da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, nakon četiri godine rada na pronalaženju adekvatnog rješenja oko uvođenja sadržaja spolnog, pa poslije zdravstvenog odgoja, odustalo od uvođenja zasebnog predmeta i uopće prestalo raditi na toj problematici. U navedene četiri godine, Ministarstvo je zapimalo mišljenja ureda kako Pravobraniteljice za djecu, tako i Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, koja nikada nije ispoštovalo, a za potrebe donošenja kakve odluke angažiralo je čak dva stručna povjerenstva, da bi na kraju uz taj nepotrebno utrošen

novac otkupilo neadekvatne programe nevladinih organizacija koje uopće neće koristiti. Iz svega toga vidljivo je da je nadležno ministarstvo, na teret poreznih obveznika, samo kreiralo neprovedive programe s jasnom namjerom da se vrati na početnu točku – kada je o tome pokrenuta javna rasprava još 2004. godine.

Kroz prijašnje analize utvrđeno je da učenici u osnovnim i srednjim školama o različitim spolnim orijentacijama i rodnim identitetima u redovnom obrazovnom sustavu dobivaju informacije isključivo na dogmatskim stajalištima Katoličke crkve i eventualno drugih vjerskih zajednica.

Praksa pokazuje da su većina počinitelja kaznenih djela nasilja protiv seksualnih i rodnih manjina maloljetni, dakle još polaznici bilo osnovnih ili srednjih škola, a da o različitim spolnim orijentacijama i rodnim identitetima kroz redovan obrazovni sustav dobivaju informacije koje se temelje na dogmatskim stajalištima Katoličke crkve ili drugih vjerskih zajednica. Druge informacije o spolnosti dobivaju isključivo na satovima biologije kada uče o reproduktivnim sustavima i razmnožavanju živih bića, pa tako i čovjeka, te pomalo kroz neke druge predmete kad, primjerice, obrađuju područje književnosti ili povijesti. Tako uređen sustav pokazuje da država ne daje točne i potpune informacije o ljudskoj spolnosti učenicima osnovnih i srednjih škola, čime su djeci uskraćena fundamentalna prava zajamčena Konvencijom o pravima djeteta, Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, te drugim međunarodnim i nacionalnim pravnim dokumentima. Manipuliranjem javnim prostorom, neopravdanim korištenjem resursa državnog proračuna, davanjem lažnih i neodrživih obećanja, potpunim ignoriranjem mišljenja pravobraniteljica te izigravanjem djece i njihovih prava nadležno Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa na čelu s ministrom Draganom Primorcem, nazadovalo je hrvatski obrazovni sustav za četiri godine, a edukaciju djece ostavilo na razini obrazovanja od prije nekoliko stotina godina.

2. Zakonodavstvo

Zakon o suzbijanju diskriminacije

Krajem 2007. godine Ured za ljudska prava Vlade RH otvorio je javnu raspravu o Nacrtu prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije. Otvaranju javne rasprave prethodio je poziv Ureda za ljudska prava nekim predstavnicima civilnog društva da izrade Nacrt prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije, što su oni zbog netransparentnog načina sastavljanja radne grupe, kao i zbog nedostatka kapaciteta, odbili učiniti. Predstavnicima udruga koje se bave zaštitom prava seksualnih i rodnih manjina nisu bili uključeni u radnu grupu, unatoč činjenici da je njihovo uključivanje izričito propisano mjerom Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova od 2006. do 2010. godine.

Naposljetku, Ured za ljudska prava Vlade RH sam je izradio početnu verziju Nacrta prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije, što je trebalo poslužiti za daljnji rad radnoj grupi pri Ministarstvu obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti.

Početna verzija prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije

Pravni tim Iskoraka i Kontre, komentirajući navedeni prijedlog, istaknuo je činjenicu da je Republika Hrvatska već usvojila niz antidiskriminacijskih propisa koji brane diskriminaciju u različitim područjima još 2003. godine, kao u Zakonu o ravnopravnosti spolova, Zakonu o radu, Zakonu o istospolnim zajednicama, Zakonu o državnim službenicima, Zakonu o volonterstvu i dr. Pritom je utvrđeno, i to ne samo u pogledu zaštite prava seksualnih i rodnih manjina, da se postojeći zakonski propisi ne primjenjuju i da je diskriminacija visoko prevalentni društveni problem za koji se ne nalazi odgovarajuće rješenje. Provedba postojećih zakona u zaštiti diskriminacije nedostatna je, Vlada RH

još nije donijela Nacionalnu strategiju za suzbijanje svih oblika diskriminacije, jednako kao što nije zaživjelo ni sankcioniranje diskriminacije. Na taj je problem pozornost skrenula i Europska komisija u svojem Izvještaju o napretku Republike Hrvatske za 2007. i 2008. godinu, k tome dodajući u Izvještaju za 2007. godinu da su zabilježeni i brojni homofobični incidenti. Stoga smatramo da će u kontekstu provedbe donošenja ovog zakona biti samo korektivne naravi.

Sam zakonski prijedlog obuhvaćao je nekoliko bitnih društvenih problema za koje dotad nisu pronađena adekvatna rješenja. Naime, prijedlog propisuje da bi poslove središnjeg tijela nadležnog za suzbijanje diskriminacije trebao obavljati Pučki pravobranitelj. Iako je prijedlogom predviđeno da nadležnosti nisu međusobno isključive u praksi, to može dovesti do problema, jer bi oba Ureda zapravo trebala surađivati, čime bi se dovela u pitanje i njihova neovisnost. Nadalje, u nadležnosti Pučkog pravobranitelja bilo bi i pružanje pravne pomoći strankama, koja uključuje pravno savjetovanje vezano za diskriminaciju sukladno zakonskim propisima o pružanju pravne pomoći. Ovakvo uređenje nužno ovisi o donošenju posebnog zakonskog propisa o ostvarivanju prava na pravnu pomoć, što još nije učinjeno, a takvom uređenju nije ni mjesto u Zakonu o suzbijanju diskriminacije. Za razliku od odredaba Zakona o pučkom pravobranitelju prema kojem on može birati slučajeve na kojima će raditi, prema odredbama Zakona o zaštiti od diskriminacije bio bi dužan postupati bez mogućnosti selektivnog pristupa.

Prijedlog je propisivao i mogućnost izricanja prekršajnih sankcija počiniteljima diskriminacije. Smatrali smo da se takva mogućnost protivi načelu zabrane dvostrukog kažnjavanja (ne bis in idem), jer je diskriminacija već inkriminirana u Kaznenom zakonu i može se promatrati ili kao kazneno djelo povrede ravnopravnosti građana (čl. 106. st. 1. Kaznenog zakona) ili kao kazneno djelo rasne i druge diskriminacije (čl. 174. st. 1. Kaznenog zakona). Kada je riječ o pravnim osobama i njihovoj odgovornosti za diskriminaciju, tada je na odgovarajući način moguće primijeniti Zakon o odgovornosti pravnih osoba za kaznena djela. Iako hrvatsko kazneno zakonodavstvo (pod time se misli i na prekršajno pravo) poznaje mogućnost preklapanja kaznenih i prekršajnih djela, to je trebalo promatrati u svjetlu stajališta Europskog suda za ljudska prava te uzeti u obzir da nikako ne smije biti riječ o istovjetnim obilježjima pojedinih djela. Kada je riječ o diskriminaciji kao prekršaju i kao kaznenom djelu, tada je riječ o istovjetnim obilježjima oba djela.

Nadalje, kada je riječ o prekršajnom kažnjavanju, treba skrenuti pozornost na činjenicu da je najviša kazna predviđena tadašnjim Nacrtom prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije novčana (ponegdje polazi od najmanje 20.000 kn) ili kazna zatvora do najviše 90 dana. Kada je, s druge strane, riječ o kaznenim djelima iz čl. 106. st. 1. i čl. 174. st. 1. kaznenog zakona, tada novčana kazna uopće nije predviđena, već isključivo kazna zatvora, i to u rasponu od šest mjeseci do pet godina za oba kaznena djela. Uzevši u obzir opću svrhu izricanja kaznenih sankcija, očito je namjera zakonodavstva bila diskriminaciju sankcionirati kao teže kazneno djelo, te da je smatrao da za postizanje te svrhe neće biti dovoljno primijeniti novčane sankcije ili kaznu zatvora u trajanju kraćem od šest mjeseci. Stoga smo smatrali da će se uvođenjem prekršajnih sankcija odaslati pogrešna poruka potencijalnim počiniteljima diskriminacije i tako smanjiti mogućnost odmazde društva prema diskriminaciji kao obliku delikventnog ponašanja.

Konačni prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije

Dana 13. ožujka 2008. godine održan je sastanak predstojnika Ureda za ljudska prava Vlade RH s predstavnicama/-cima udruga Iskorak i Kontra vezano za novi Prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije s konačnim prijedlogom zakona koji je izradila radna skupina Ministarstva obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. Prijedlog tada još nije bio predstavljen javnosti, te je Pravni tim Iskoraka i Kontre zatražio tekst prijedloga prije samog sastanka. Tom zahtjevu Ured nije udovoljio, te je za udruge bilo nemoguće komentirati tekst prijedloga zakona na navedenom sastanku.

Na upit predstavnika udruga Iskorak i Kontra zašto predstavnici organizacija za zaštitu prava seksualnih manjina nisu uključeni u radnu skupinu, predstojnik Ureda odgovorio je: "Mi smo vas htjeli uključiti, ali morali smo ostaviti mjesta za stručnjake." Podsjećamo da je mjerom 1.5.2. Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. - 2010. propisano da će se predstavnici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina uključivati u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina. Iz ovakvog postupanja Vladinog Ureda jasno je da Vlada nema namjeru provoditi odredbe vlastite Politike za promicanje ravnopravnosti spolova, te da nema namjeru uključivati stručnjake za zaštitu prava seksualnih manjina u procese izrade antidiskriminacijskih zakona, programa i strategija.

S druge strane, predstojnik Ureda pohvalio je prijedlog Zakona na sastanku, posebno ističući uvođenje odredbe o zabrani diskriminacije na temelju rodnog identiteta prvi put u hrvatsko zakonodavstvo (što je Pravni tim javno zagovarao od 2004. godine).

Novi prijedlog sadržavao je također prekršajne odredbe, izmijenjene u odnosu na prethodni prijedlog Zakona, na način da više nije bilo značajnih preklapanja kaznenih i prekršajnih djela. Sada biće prekršaja traži postupanje počinitelja „s ciljem prouzročenja straha drugome ili stvaranja neprijateljskog, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja“, temeljeno na kakvoj razlici, a koje djelo za posljedicu ima povredu dostojanstva drugoga. Riječ je o kaznenim odredbama koje ne predviđaju prekršajni progon za biće diskriminacije kako je definirano Zakonom o suzbijanju diskriminacije, već je prije riječ o kriminalizaciji diskriminatornog uznemiravanja. Upitna je provedba ove odredbe na razini prekršajnog sudovanja jer traži od suda da dokaže postojanje izravne namjere za počinjenje prekršaja te da utvrdi da je nastupila posljedica, a to je upravo povreda dostojanstva osobe izložene inkriminiranoj radnji. Jedan od razloga u javnoj raspravi zato je potrebno uvesti prekršajne odredbe je upravo bio u tome da se olakša sankcioniranje diskriminacije jer su prekršajni postupci brži i lakše provedivi od kaznenih postupaka; međutim, sada je riječ o prekršajnom deliktu s posljedicom za počinjenje kojeg se traži izravna namjera.

Prijedlog je sadržavao i mogućnost sudjelovanja trećih u parničnom postupku kroz institut umješača. Na taj bi način postalo moguće da se npr. sindikat ili organizacija cilnog društva koji se bavi zaštitom ljudskih prava uključi u parnični postupak na strani tužitelja koji tvrdi da je bio izložen diskriminaciji i na taj način, svojim sudjelovanjem, doprinese parničnom postupku iznošenjem bitnih činjenica za konkretan predmet. Takav umješač imao bi u parničnom postupku položaj suparničara. Međutim, predlagatelj je propisao da bez obzira na ishod parnice, umješač sam snosi troškove svog sudjelovanja u parnici. Na taj način organizacije civilnog društva imale bi znatno ograničene mogućnosti sudjelovanja u parničnim postupcima kao umješači na strani osobe koja tvrdi da je žrtva diskriminacije, s obzirom da bi same morale snositi troškove sudjelovanja u parnici, bez obzira na ishod parnice. Takvo rješenje u suprotnosti je s odredbom članka 154. stavka 1. Zakona o parničnom postupku kojim je utvrđeno da je stranka koja u cijelosti izgubi parnicu dužna protivnoj stranci i njezinom umješaču nadoknaditi troškove. Budući da o sudjelovanju umješača odlučuje sud primjenjujući na odgovarajući način odredbe Zakona o parničnom postupku, nema potrebe unaprijed na bilo koji način ograničavati sudjelovanje umješača radi sprečavanja nepotrebnog parničenja. Osim toga, omogućavanjem većem broju sudionika da sudjelovanjem u postupku budu uključeni u suzbijanje diskriminacije, može se samo pridonijeti smanjivanju diskriminacije na svim razinama.

Dana 28. ožujka 2008. Ured za ljudska prava Vlade RH održao je javnu prezentaciju Nacrta Prijedloga zakona o suzbijanju diskriminacije u Centru za ljudska prava. Predstavnice/-ici Pravnog tima Iskoraka i Kontre na javnoj raspravi iznijeli su prijedlog da se briše odredba koja propisuje da umješač u slučajevima koji se tiču diskriminacije sam snosi troškove postupka. Predstojnik Ureda za ljudska prava Vlade RH odgovorio je na prijedlog argumentirajući da je odredba uvedena „kako bi se spriječile moguće zlouporabe“. Tekst Nacrta Prijedloga zakona i dalje je sadržavao odredbe koje se tiču zabrane diskriminacije na temelju spolne orijentacije i rodnog identiteta.

Dana 15. svibnja 2008. godine Vlada Republike Hrvatske uputila je Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije u saborsku proceduru.

Dana 16. svibnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre uputio je Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog Sabora prijedlog amandmana na Prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije s konačnim prijedlogom kojim bi se brisala odredba kojom se propisuje da umješači u slučajevima koji se tiču diskriminacije sami snose troškove postupka.

Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskoga sabora razmotrio je, na 9. sjednici održanoj 27. svibnja 2008. godine, Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije, s Konačnim prijedlogom zakona, koji je predsjedniku Hrvatskoga sabora dostavila Vlada Republike Hrvatske. Odbor je jednoglasno odlučio predložiti Hrvatskome saboru da donese Zakon o suzbijanju diskriminacije uz amandman kojim se briše odredba kojom se propisuje da umješači u slučajevima koji se tiču diskriminacije sami snose troškove postupka.

Prijedlog zakona također je dobio preporuke svih ostalih nadležnih saborskih odbora, kao i brojnih stručnjaka s područja zaštite ljudskih prava.

Na 4. sjednici Hrvatskog Sabora, 28. svibnja 2008. godine zaključena je rasprava o Prijedlogu o suzbijanju diskriminacije s konačnim prijedlogom zakona, po hitnom postupku, prvo i drugo čitanje.

Dana 30. svibnja 2008. godine u medijima je objavljeno da je Katolička crkva izvršila pritisak na Vladu, zbog odredbe kojom se brani diskriminacija po osnovi rodnog identiteta. Predstavnici Vlade kroz svoje su izjave dali naslutiti da će navedena odredba biti povučena iz Konačnog prijedloga Zakona. Budući da je prijedlog Zakona prošao sve parlamentarne procedure po hitnom postupku, uključujući i raspravu 28. svibnja, trebao je biti usvojen tijekom 4. plenarne sjednice Hrvatskog sabora, koja je zaključena 30. svibnja. Međutim, procedura u Hrvatskom saboru vezano za ovaj prijedlog Zakona prekinuta je izostankom glasanja, bez ikakvog obrazloženja. Svi ostali prijedlozi zakona s 4. sjednice usvojeni su po propisanoj proceduri prije zaključenja sjednice. Za takav prekid procedure nije bilo valjanog razloga, budući da je za sve preostale prijedloge Zakona provedeno glasanje. Iz navedenoga nameće se zaključak da je procedura Poslovnika Hrvatskog sabora, prema kojoj nakon rasprave slijedi glasanje, grubo prekinuta zbog pritiska Katoličke crkve na zakonodavca. Takvim se postupanjem procedura donošenja zakona i drugih akata izvrgava ruglu i dopušta se da partikularni interesi prevladaju nad općim dobrom koje zagovara većina.

Dana 3. lipnja 2008. godine potpredsjednica Vlade Republike Hrvatske gđa Jadranka Kosor održala je javnu prezentaciju Prijedloga zakona o ravnopravnosti spolova u Centru za ljudska prava. Taj je prijedlog također sadržavao odredbu o zabrani diskriminacije na temelju rodnog identiteta, te je odredba izbrisana nakon pritiska Katoličke crkve. Na okruglom stolu u Centru za ljudska prava prvi je put predstavljen tekst Prijedloga koji nije sadržavao rodni identitet. Nakon završetka predstavljanja Prijedloga zakona predstavnice/-ici Pravnog tima Iskoraka i Kontre poklonile/-i su joj krunicu pred medijima. To je bila javna akcija kojom su predstavnice/-ici Pravnog time htjele/-i ukazati na svoju zabrinutost vezano za utjecaj Katoličke crkve na Vladu i zaštitu prava transrodnih osoba. Mediji su popratili akciju i izvijestili o slabosti Vlade pred Katoličkom crkvom.

Pravni tim Iskoraka i Kontre u suradnji sa Ženskom mrežom Hrvatske, Centrom za mirovne studije, Autonomnom ženskom kućom Zagreb, grupom B.a.b.e. i organizacijom Transparency International Hrvatska, organizirao je press konferenciju 4. lipnja 2008. godine. Na press konferenciji stavljen je poseban naglasak na činjenicu da je Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti izradilo Prijedlog zakona, da je Prijedlog usvojila Vlada, dobio je preporuke svih ostalih nadležnih saborskih odbora, te je prošao raspravu u Hrvatskom saboru. Nadalje, provedena je široka javna rasprava u periodu od 9 mjeseci prije rasprave u Hrvatskom saboru. Prijedlog su pozitivno ocijenili uvaženi pravni stručnjaci. Unatoč svemu tome procedura izglasavanja zaustavljena je jer su

predstavnicima Katoličke crkve izvršili pritisak na Vladu. Posebna pažnja bila je posvećena rodnom identitetu, jer je većina kritika koje je uputila Katolička crkva bila usmjerena na rodni identitet. Na press konferenciji zatraženo je od Hrvatskog sabora, a podredno od Vlade Republike Hrvatske obrazloženje zašto je došlo do izostanka glasanja o Konačnom prijedlogu Zakona o suzbijanju diskriminacije, s obzirom na činjenicu da je bila jasna nakana Vlade da prijedlog bude izglasan jer je upućen u proceduru po hitnom postupku. Od predlagatelja također je zatraženo da se službeno očituje na navode u medijima o izbacivanju odredbe o rodnom identitetu. Od Hrvatskog sabora zatraženo je da usvoji Konačni prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije koji sadrži odredbu koja se odnosi na zabranu diskriminacije na temelju rodnog identiteta.

Dana 18. lipnja 2008. godine na inicijativu Pravnog tima Iskoraka i Kontre, ILGA Europe (International Lesbian and Gay Association) uputila je pismo Vladi i Hrvatskom saboru, te je izrazila zabrinutost vezano za Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije i brisanje odredbe koja se tiče rodnog identiteta.

Između 24. i 25. lipnja 2008. godine predstavnica Pravnog tima Iskoraka i Kontre prisustvovala je neformalnim konzultacijama Europske komisije s nevladinim organizacijama vezano za Izvještaj o napretku Republike Hrvatske. Konzultacije s predstavnicama/-cima Vijeća Europe bile su značajna prilika za predstavnike nevladinih organizacija iz Hrvatske da predstavite trenutačne probleme vezano za Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije. Nakon sastanka Pravni tim dobio je obavijest da Katolička crkva vrši pritisak na Vladu RH da se također izbriše odredba o zabrani diskriminacije temeljene na spolnoj orijentaciji iz Prijedloga zakona, te postoji velika vjerojatnost da se to dogodi. Po povratku Pravni tim obavijestio je predstavnicu Europske komisije iz tima za Hrvatsku koja je bila nazočna na konzultacijama s nevladinim organizacijama o svojim saznanjima, nakon čega je ona kontaktirala Delegaciju Europske komisije u Zagrebu. Delegacija Europske komisije nakon toga je obavijestila Pravni tim da rade na tome. Pravni tim u još je dva navrata kontaktirao delegaciju Europske komisije – vezano za spolnu orijentaciju i rodni identitet i poslije vezano za izravnu namjeru kod poticanja na diskriminaciju.

Dana 2. srpnja 2008. godine potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor izjavila je nakon završetka sjednice Vlade kako su s koalicijskim partnerima usuglašeni amandmani na Zakon o suzbijanju diskriminacije. Vlada je odlučila staviti četiri amandmana na Zakon o suzbijanju diskriminacije prije njegovog izglasavanja u Hrvatskom saboru.

Jedan od amandmana, usuglašen u dogovoru s Hrvatskom biskupskom konferencijom (HBK), odnosi se na to da će se pučki pravobranitelj, kao središnje tijelo za provedbu zakona, prije podnošenja izvještaja o provedbi morati konzultirati sa svim registriranim vjerskim zajednicama u Hrvatskoj, dodala je. Amandmanima se objašnjavaju i neke odredbe zakona te omogućava slobodno i neometano zastupanje doktrina, postupanja, uvjerenja i ciljeva različitih organizacija, među ostalima i Katoličke crkve. Jedan amandman govori i o tome da će poticanje na diskriminaciju biti sankcionirano ako je učinjeno s namjerom.

Amandman Kluba zastupnika HDZ-a koji se odnosi na o brisanje diskriminacije temeljene na rodnom identitetu i izražavanju povučen je.

Na upit novinara hoće li zakon onda biti izglasan, potpredsjednica Vlade kazala je kako je jučer razgovarala s predsjednikom Hrvatske seljačke stranke (HSS) Josipom Friščićem te da misli da neće biti problema.

Rekla je i kako je u razgovorima s HBK-om razjašnjeno i pitanje istospolnih brakova, „jer zakon ni na koji način ne omogućava, odnosno ne otvara ni velika ni mala vrata za sklapanje istospolnih brakova ili posvajanje djece“.

Dana 3. srpnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre objavio je javnu reakciju vezano za izjave Vlade. Vezano za amandman koji se tiče rada Pučkog pravobranitelja našli smo da su

konzultacije s vjerskim zajednicama prihvatljive samo u slučajevima diskriminacije temeljene na vjerskom uvjerenju. Međutim, bilo kakvo uplitanje vjerskih zajednica u pravna pitanja drugih vrsta diskriminacije bilo bi neprihvatljivo. Vezano za amandman koji se tiče neometanog širenja dogma, Pravni tim ustvrdio je da se na taj način može raditi i o fašizmu i govoru mržnje, te da je takva odredba protivna pozitivnim odredbama Kaznenog zakona vezano za govor mržnje. Nadalje, što se tiče poticanja na diskriminaciju, Pravni tim upozorio je Vladu RH da Direktiva Vijeća Europe 2000/43/EC ne propisuje izravnu namjeru za poticanje na diskriminaciju. Dapače, propisuje da se poticanje na diskriminaciju tretira kao diskriminacija. Pravni tim obavijestio je Delegaciju Europske komisije o ovome i zatražio da potaknu Vladu RH da u potpunosti slijedi direktive Vijeća Europe i standarde Europske Unije vezano za Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije.

Dana 4. srpnja 2008. godine Delegacija Europske komisije u Republici Hrvatskoj obavijestila je Pravni tim da Europska komisija prati proces donošenja Prijedloga o suzbijanju diskriminacije jer je to jedan od uvijeta za zatvaranje poglavlja 19 i tiče se temeljnih ljudskih prava. Nadalje, Europska komisija obavijestila nas je da su odredbe o rodnom identitetu i spolnoj orijentaciji još uvijek sadržane u Prijedlogu zakona. Komisija je dijelila naš pogled vezano za izravnu namjeru kod poticanja na diskriminaciju, te nas je obavijestila da će potaknuti to pitanje kod Vlade.

Dana 9. srpnja 2008. godine na poziv Centra za ljudska prava, sudjelovali smo na *press* konferenciji o Prijedlogu zakona o suzbijanju diskriminacije. Upozorili smo javnost da je Prijedlog zakona o suzbijanju diskriminacije jedno od najboljih pravnih rješenja koje je predložila Vlada RH, te da bi Prijedlog trebao biti usvojen u svom originalnom obliku u kojem je predstavljen Hrvatskom saboru.

Istoga dana Hrvatski sabor usvojio je Zakon o suzbijanju diskriminacije sa svim amandmanima koje je predstavila Vlada. Odredbe vezane za spolnu orijentaciju i rodni identitet ostale su u Zakonu. Time je Zakon o suzbijanju diskriminacije postao prvi zakon koji uključuje odredbu o zabrani diskriminacije na temelju rodnog identiteta u hrvatskom zakonodavstvu. Amandman vezan za instituciju umješača koji je predložio Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina također je usvojen.

Prijedlog zakona o liječenju neplodnosti i postupcima oplodnje s biomedicinskom pomoći

Socijaldemokratska partija (SDP) izradila je i uputila u proceduru Prijedlog zakona o liječenju neplodnosti i postupcima oplodnje s biomedicinskom pomoći, koji je uvršten na dnevni red 6. sjednice Hrvatskog sabora.

Dana 13. listopada 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre i Ženska mreža Hrvatske uputili su javnu osudu zbog izrazito neozbiljnog načina na koji je stranka SDP putem ovog Prijedloga zakona pristupila tako važnoj temi kao što su reproduktivna prava žena.

Navedeni zakonski prijedlog uskratio bi ženama koje nisu u braku ili izvanbračnoj zajednici pravo na medicinski pomognutu oplodnju, te je bio u izravnoj suprotnosti s pozitivnim hrvatskim zakonodavstvom. Republika Hrvatska još je u srpnju 2003. godine donijela Zakon o ravnopravnosti spolova s ciljem zaštite žena od diskriminacije u svim sferama života, pa tako i u pogledu reproduktivnih prava, a osobito s obzirom na njihov bračni i obiteljski status. Bračni status žene ne smije ograničavati njezino pravo da slobodno odlučuje o svom tijelu. Reproductivna prava žena trebaju biti zajamčena svim ženama, a ne samo onima koje su u braku ili izvanbračnoj zajednici.

Posebno je zabrinjavajuće da se o ranom zametku (starosti do 14 dana) u Prijedlogu zakona govorilo kao o osobi na način da se navodilo da kod pohranjivanja, nakon proteka od najviše 10 godina, treba „rani zametak pustiti da umre“. Riječ „umrijeti“ prema pravilima hrvatskog jezika koristi se samo za ljudska bića. Time se SDP svrstala u red onih koji govore o životu od začeca do smrti.

Prijedlog zakona nije dobio preporuke nadležnih odbora Hrvatskog sabora. Prijedlog je ocijenio kao nepotpun Odbor za zdravstvo i socijalnu skrb. Predstavnica Vlade Republike Hrvatske na sjednici

Odbora za obitelj, mladež i šport istakla je da navedeni Prijedlog zakona Vlada ne prihvaća jer ima primjedbi na predložena normativna rješenja, na usklađenost s direktivama Europske Unije, te drugim međunarodno pravnim instrumentima. Dana 21. studenoga 2008. na 7. sjednici Hrvatskog sabora donesen je zaključak da se ne prihvaća Prijedlog zakona.

Najavljeno je da će Vlada uskoro u proceduru uputiti drugo zakonsko rješenje.

Zakon o ravnopravnosti spolova

Dana 13. listopada 2007. godine objavljeno je u medijima da će Ustavni sud ukinuti Zakon o ravnopravnosti spolova. U javnosti su se pojavile i informacije da će Ustavni sud ukinuti i Zakon o istospolnim zajednicama. Razlozi za ukidanje tih zakona nalaze se u činjenici da su 2003. godine doneseni bez potrebnog broja glasova saborskih zastupnika (ukupno najmanje 76 glasova), jer da je u oba slučaja riječ o organskim zakonima.

Dana 16. siječnja 2008. godine Ustavni sud RH izdao je priopćenje sa sjednice održane toga dana i naveo kako slijedi:

*„U predmetima ocjene suglasnosti zakona s Ustavom Ustavni sud je:
- ukinuo Zakon o ravnopravnosti spolova („Narodne novine“, broj 116/03) zbog njegove formalne nesuglasnosti s Ustavom Republike Hrvatske. Ustavni sud je, ocjenjujući pravnu narav ovog Zakona, zaključio da se radi o organskom zakonu, jer se njime razrađuje Ustavom utvrđeno ljudsko pravo i temeljna sloboda iz članka 3. i članka 14. stavka 1. Ustava, pa je sukladno odredbi članka 81. stavka 2. Ustava za njegovo donošenje bila potrebna većina glasova svih zastupnika u Hrvatskom saboru, odnosno najmanje 76 glasova zastupnika. Kako je predmetni Zakon donesen sa 75 glasova zastupnika, postupak njegova donošenja nije u suglasnosti s navedenom odredbom Ustava te ga je stoga Ustavni sud ukinuo, ne ispitujući pritom njegovu sadržajnu suglasnost s Ustavom. S obzirom na važnost Zakona i njegovu primjenu, Ustavni sud je na temelju ovlaštenja iz članka 55. Ustavnog zakona o Ustavnom sudu Republike Hrvatske odgodio prestanak važenja Zakona do 15. srpnja 2008. godine kako bi Hrvatskom saboru ostavio dovoljno vremena za njegovo usklađivanje s Ustavom.“*

U navedenom priopćenju Ustavnog suda ne nalazi se obavijest o raspravi u vezi sa Zakonom o istospolnim zajednicama, o kojem nikakva odluka nije objavljena u vrijeme izrade ovog izvještaja.

Prijedlog Zakona o ravnopravnosti spolova koju je izradila radna skupina koju je imenovalo Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti uključivao je određene izmjene u odnosu na Zakon o ravnopravnosti spolova iz 2003. godine. Između ostaloga, uključivao je zabranu diskriminacije na temelju rodnog identiteta, koja je uključena zahvaljujući zagovaranju nevladinih organizacija, poglavito organizacija Ženske mreže Hrvatske. Javna rasprava o Prijedlogu zakona vodila se paralelno s raspravom o Prijedlogu zakona o suzbijanju diskriminacije.

Nakon otvorenog pritiska Katoličke Crkve na Vladu RH izbačena je zabrana diskriminacije na temelju rodnog identiteta iz Prijedloga zakona. Dana 3. lipnja 2008. godine potpredsjednica Vlade Republike Hrvatske gđa Jadranka Kosor održala je javnu prezentaciju Prijedloga zakona o ravnopravnosti spolova u Centru za ljudska prava, gdje je predstavljen izmijenjen tekst Prijedloga koji nije sadržavao rodni identitet. Nakon završetka predstavljanja Prijedloga zakona predstavnice/-ici Pravnog tima Iskoraka i Kontre poklonile/-i su joj krunicu pred medijima. To je bila javna akcija kojom su predstavnice/-ici Pravnog time htjele/-i ukazati na svoju zabrinutost vezano za utjecaj Katoličke crkve na Vladu i zaštitu prava transrodnih osoba. Mediji su popratili akciju i izvijestili o slabosti Vlade pred Katoličkom crkvom.

Zakon o ravnopravnosti spolova usvojen je dana 15. srpnja 2008. godine. Usvojeni zakon ne sadrži zabranu diskriminacije na temelju rodnog identiteta. S obzirom da tu zabranu sadrži Zakon o

suzbijanju diskriminacije to bi u praksi moglo dovesti do toga da bi pritužbe na osnovi rodnog identiteta mogao zaprimati i po njima postupati samo Pučki pravobranitelj, dok bi Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova mogla raditi samo na pritužbama zbog diskriminacije po osnovi spolne orijentacije.

Zakon o javnom okupljanju

Dana 10. prosinca 2007. godine u suradnji s organizacijama civilnog društva udruge Iskorak i Kontra podnijele su prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o javnom okupljanju.

Odredbama toga Zakona građanima se zabranjuje javno okupljanje unutar 100 metara od zgrade Hrvatskog sabora, Ustavnog suda i Vlade RH. Temeljem te odredbe pokrenut je prekršajni postupak protiv aktivista/-ica Pravnog tima Iskoraka i Kontre jer su u sklopu nacionalne kampanje „Nismo homofobični, ali...“ dijelili letke saborskim zastupnicima ispred zgrade Hrvatskog sabora. Sporne odredbe Zakona o javnom okupljanju glase kako slijedi:

„Članak 11.

(1) *Iznimno od odredbe iz članka 10. ovoga zakona, mirno okupljanje i javni prosvjed ne smije se održavati:*

... najmanje 100 metara od objekata u kojima su smješteni ili zasjedaju Hrvatski sabor, Predsjednik Republike Hrvatske, Vlada Republike Hrvatske i Ustavni sud Republike Hrvatske.

(2) *U slučaju iz stavka 1. podstavka 6. ovoga članka ne primjenjuje se odredba članka 4. stavka 1. ovoga Zakona, u dijelu kojim se određuje broj sudionika okupljanja.“*

Skrećemo pozornost da je aktiviste/-ice Pravnog tima Iskoraka i Kontre prekršajno prijavila 1. policijska postaja Policijske uprave zagrebačke, jer su 29. travnja 2007. godine dijelili/-le letke saborskim zastupnicima i novinarima u sklopu kampanje „Nismo homofobični, ali...“, koja je jasno ukazivala na homofobiju u Hrvatskom saboru i slala političku poruku saborskim zastupnicima s ciljem zagovaranja proširenja opsega prava istospolnih parova. Takva politička poruka bila je kritičke naravi prema postojećim političkim strukturama. Međutim, iako su se u nešto većem broju (od ukupno četiri osobe), aktivisti/-ice Pravnog tima dana 13. lipnja 2007. godine okupili ispred zgrade Hrvatskog sabora kako bi pohvalili Hrvatski sabor što je donio Zakon o volonterstvu koji sadrži zabranu diskriminacije po osnovi roda i rodnog izražavanja, kao posljedica nije uslijedila intervencija policije niti kasniji prekršajni progon. Iako je policijski službenik zatražio osobne iskaznice sudionika tog okupljanja, isti je samo rekao da je sve u redu i da aktivisti/-ice mogu nastaviti dijeliti letke uz uvjet da nisu napasni i da ne ometaju javni red i mir.

Da bi testirali učinkovitost sustava i provedbe spornih odredaba Zakona o javnom okupljanju, aktivisti/-ice su dana 28. studenog 2007. godine organizirali/-le simboličnu akciju dijeljenja letaka izmišljenog frizerskog salona „Mira“ unutar kruga od 100 metara od zgrada Hrvatskog sabora, Vlade RH i Ustavnog suda. Aktivisti/-ice podijelili/-le su letke i policijskim službenicima, koji su se interesirali i o tome mogu li njihove supruge dobiti kakav blagdanski popust. Iz navedenog proizlazi da je primjena odredaba Zakona o javnom okupljanju proizvoljna i ovisi o ocjeni policijskih službenika o kakvoj vrsti okupljanja je riječ, ne ulazeći pritom u ocjenu ugrožava li takvo okupljanje javnu sigurnost, već samo ocjenjujući je li u konkretnom slučaju riječ o izražavanju političkog mišljenja građana i je li to mišljenje u skladu sa stavovima vladajućih političkih struktura. Dana 29. studenog 2007. godine aktivisti/-ice Pravnog tima sudjelovale/-li su na saslušanju na Prekršajnom sudu u Zagrebu. Oboje, gđa Sanja Juras i g. Kristijan Grđan bili su okrivljeni da su održali javno okupljanje ispred Hrvatskog sabora, gdje je javno okupljanje strogo zabranjeno zakonom, bez obzira na broj sudionika. Prije saslušanja Pravni tim Iskoraka i Kontre zatražio je od Prekršajnog suda u Zagrebu odobrenje da druge osobe (novinari/-ke, aktivisti/-ice za ljudska prava) budu prisutne i prate

saslušanje. Predsjednica Prekršajnog suda, gđa Ana Krleža-Jurišić, nije odobrila praćenje suđenja obrazloživši svoju odluku činjenicom da je prostorija u kojoj se trebalo održati suđenje premala. Međutim, to nije bilo zadovoljavajuće obrazloženje budući da je u takvim okolnostima predsjednica suda dužna dodijeliti veću prostoriju.

Pravni tim Iskoraka i Kontre izradio je izjavu vezano za slučaj prekršajnog progona aktivista/-ica zbog dijeljenja letaka na Markovom trgu koju su potpisali predstavnici/-ice nevladinih organizacija za ljudska prava. Aktivisti/-ice Pravnog tima uz podršku drugih aktivista za ljudska prava dijelili/-le su letke novinarima/-kama ispred zgrade suda prije saslušanja. Aktivisti/-ice pokazali/-le su medijima slike policijskih službenika koji su uzimali letke izmišljenog frizerskog salona „Mira“ i dali izjave vezano za pravo na javno okupljanje. Aktiviste/-ice saslušala je sutkinja, nakon čega su obaviješteni/-ne da će drugo saslušanje biti zakazano. Slučaj je imao dobru medijsku pokrivenost.

Dana 10. prosinca 2007. Pravni tim Iskoraka i Kontre organizirao je javnu akciju za Međunarodni dan ljudskih prava. Naime, aktivisti/-ice Pravnog tima uz podršku drugih predstavnica/-ika organizacija civilnog društva predale/-li su prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti Zakona o javnom okupljanju s Ustavom RH. Akcija je održana na Markovom trgu u zgradi Ustavnog suda. Akciju su popratili mediji.

Dana 19. ožujka 2008. godine održano je drugo saslušanje na Prekršajnom sudu u Zagrebu vezano za slučaj dijeljenja letaka. Policijski službenik koji je podnio prijavu protiv aktivista ispitan je kao svjedok. Izjavio je: “Predmetne zgode primijetio sam na ulazu u zgradu Hrvatskog sabora dvoje ljudi kako dijele letke kojim propagiraju istospolne zajednice i tamo se skupilo nešto novinara, a kako je na Trgu Sv. Marka zabranjeno okupljanje, ja sam pristupio istima i napisao prijavu protiv njih. Također je zabranjeno promoviranje bilo kakvih ideja, pa sam ja zbog toga isto propagiranje evidentirao kao prekršaj. Posebno napominjem da se prijavljeni nisu nigdje evidentirali da će dijeliti letke. Nakon mog upozorenja prijavljeni se nisu razišli, već su rekli da će oni podijeliti letke i tada su se razišli.“ Okrivljena gđa Sanja Juras rekla je kako ima saznanja da su se na Trgu Sv. Marka dijelili letci frizerskog salona, pa da policija nije jednako reagirala.

Krajem ožujka 2008. godine Vlada RH najavila je da će organizirati javno okupljanje na Trgu sv. Marka, kako bi predsjednik Sjedinjenih Američkih država, g. George Bush imao direktni kontakt s građanima za vrijeme njegovog posjeta Republici Hrvatskoj. Analizirajući Trg sv. Marka kao mjesto okupljanja većeg broja građana sa sigurnosnog aspekta, g. Mate Laušić, sudeći prema dosadašnjim dužnostima jedan od najvećih stručnjaka za sigurnost u ovoj zemlji (kojeg je Vlada zadužila i za osiguranje Trga sv. Marka za vrijeme ovog okupljanja), istaknuo je za medije da je „Markov trg veoma dobro odabrana lokacija za današnje obraćanje predsjednika Busha građanima, jer je i inače dobro štićeno, a i lako se kontroliraju svi prilazi“.

Dana 2. travnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre, Ženska mreža Hrvatske i Antiimperijalistička akcija javno su reagirale/-li izražavajući duboko nezadovoljstvo odlukom premijera Sanadera i Vlade RH o organiziranju susreta s predsjednikom SAD-a, čija je Vlada odgovorna za brojna kršenja ljudskih prava, a koje se trebalo održati na trgu Sv. Marka, gdje je javno okupljanje zabranjeno Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o javnom okupljanju. U izjavi je bilo navedeno da je takav postupak protuzakonit i jasna poruka javnosti da odredbe o zabrani javnog okupljanja na Markovom trgu nemaju druge svrhe osim uskraćivanja prava na izražavanje političkog mišljenja građanima i građankama ispred državnih institucija. Nadalje, kako bi javnosti ukazali/-le na svjesno kršenje vlastitih zakona Vlade RH, Ženska mreža Hrvatske, Antiimperijalistička akcija i Pravni tim Iskoraka i Kontre najavili su podnošenje prekršajne prijave protiv premijera Ive Sanadera zbog održavanja protuzakonitog okupljanja na javnom trgu.

Dana 4. travnja 2008. Prekršajni sud u Zagrebu donio je odluku u korist okrivljenih Sanje Juras i Kristijana Grđana. Sutkinja je obrazložila da prema njezinom mišljenju okrivljenici nisu postupali

protivno odredbama Zakona o javnom okupljanju s obzirom da njih dvoje ne predstavljaju organizirano okupljanje, čak niti grupu građana. Sutkinja je posebno navela dio iskaza okrivljene Sanje Juras u odnosu na činjenicu da policijski službenici nisu reagirali na građane koji su na Trgu sv. Marka dijelili letke frizerskog salona.

Dana 5. travnja 2008. godine Vlada Republike Hrvatske, povodom dolaska predsjednika Sjedinjenih Američkih Država u Republiku Hrvatsku, organizirala je na Trgu sv. Marka u Zagrebu veliko javno okupljanje na kojem je sudjelovalo 3000 osoba, kako pripadnika državnih tijela, tako i građana koji su ranije putem predstavnika lokalne uprave i samouprave izrazili interes za sudjelovanjem na tom okupljanju. Na tom skupu sudjelovao je američki predsjednik. Sudjelovanje američkog predsjednika na bilo kojem javnom skupu u ovom je trenutku najrizičniji događaj sa stanovišta sigurnosti ne samo u hrvatskim nego u svjetskim razmjerima. Organiziranjem opisanog skupa upravo na Trgu sv. Marka u Zagrebu, na udaljenosti manjoj od 100 metara od sjedišta Vlade RH, Hrvatskog sabora i Ustavnog suda RH, Vlada je pokazala da ne postoje sigurnosni razlozi zbog kojih bi mirna okupljanja i javni prosvjedi trebali biti zabranjeni na Trgu sv. Marka.

Dana 7. travnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre podnio je prekršajnu prijavu protiv premijera g. Ive Sanadera zbog održavanja protuzakonitog okupljanja na Trgu sv. Marka.

Dana 10. travnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre uputio je podnesak Ustavnom sudu Republike Hrvatske vezano za prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu suglasnosti Zakona o javnom okupljanju s Ustavom RH. Podnesak je sadržavao informacije o javnom okupljanju na Trgu sv. Marka koje je organizirala Vlada RH.

Dana 11. travnja 2008. godine Lezbijska grupa Kontra zatražila je od Ministarstva unutarnjih poslova dozvolu za održavanje javnog okupljanja na Trgu sv. Marka za 17. svibnja, Međunarodni dan borbe protiv homofobije.

Dana 24. travnja 2008. godine Lezbijska grupa Kontra uputila je požurnicu Ministarstvu unutarnjih poslova vezano za odluku o dozvoli za održavanje javnog okupljanja.

Dana 15. Svibnja 2008. godine Lezbijska grupa Kontra primila je službenu obavijest od Ministarstva unutarnjih poslova u kojoj je odbijen zahtjev za održavanje javnog okupljanja na Trgu sv. Marka. Lezbijska grupa Kontra podnijela je tužbu Upravnom sudu vezano za nejednako postupanje, referirajući se na činjenicu da je Vlada RH organizirala javno okupljanje na istoj lokaciji.

Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći

Dana 18. veljače 2008. godine Vlada RH organizirala je javno predstavljanje Prijedloga zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Predstavnice/-ici Pravnog tima Iskoraka i Kontre prisustvovala/-li su predstavljanju.

Nakon iščitavanja Prijedloga zakona o pružanju besplatne pravne pomoći Pravni tim ustanovio je da odredba koja definira članove uže obitelji ne sadrži istospolne partnere/-ice. Takva praksa nije iznenađujuća, budući da nijedan drugi zakon ne definira istospolne partnere/-ice kao članove uže obitelji, unatoč zabrani diskriminacije na temelju istospolne zajednice iz Zakona o istospolnim zajednicama.

Prijedlog zakona bio je restriktivan prema nevladinim organizacijama koje pružaju besplatnu pravnu pomoć klijentima bez obzira na činjenicu da odvjetničke troškove ne bi pokrila država. Odredbom je bilo propisano da samo registrirane organizacije civilnog društva mogu pružati besplatnu pravnu pomoć. Kako bi dobile odobrenje za pružanje besplatne pravne pomoći, organizacije bi se trebale registrirati u Ministarstvu pravosuđa. To predstavlja i dodatne administrativne zahtjeve za organizacije civilnog društva.

Pravni tim Iskoraka i Kontre zajedno sa Ženskom mrežom Hrvatske izradio je prijedloge amandmana na Prijedlog zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, vezano za navedene probleme. Amandmane nije usvojio Hrvatski sabor. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je 16. svibnja 2008. godine.

Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju

Vlada RH 29. veljače 2008. godine na 7. sjednici usvojila je Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju, s konačnim prijedlogom Zakona, te ga uputila u saborsku proceduru.

Prijedlog je sadržavao izmjene koje su imale za cilj izjednačiti bračne i izvanbračne partnere u pogledu prava na obiteljsku mirovinu. Istospolni partneri nisu se spominjali u navedenom prijedlogu.

Izmjene kojima se osigurava takvo pravo izvanbračnim partnerima, dok je isti postupak izostao u slučaju istospolnih partnera, diskriminativne su s obzirom na spolnu orijentaciju, odnosno istospolne zajednice.

Pravni tim Iskoraka i Kontre uputio je prijedlog Odboru za rad, socijalnu politiku i zdravstvo Hrvatskog sabora; međutim, o amandmanima nadležni odbor Hrvatskog sabora nije ni raspravljao.

Vlada RH u protekle je četiri godine redovito i namjerno propuštala implementirati vlastite antidiskriminacijske zakone (usvojene radi približavanja Europskoj Uniji), kao i međunarodne dokumente kojih je potpisnica, u pogledu zaštite prava seksualnih manjina, a osobito u pogledu zaštite prava istospolnih parova. Gotovo svi zakoni ostali su mrtvo slovo na papiru jer nema političke volje za pružanje adekvatne zaštite ljudskih prava jednoj od najranjivijih društvenih skupina.

Podsjećamo da je diskriminacija na temelju spolne orijentacije, odnosno istospolne zajednice zabranjena Zakonom o ravnopravnosti spolova i Zakonom o istospolnim zajednicama. Republika Hrvatska potpisnica je Europske konvencije o ljudskim pravima, prema čijem je tumačenju Europskog suda za ljudska prava zabranjena diskriminacija istospolnih u odnosu na raznospolne izvanbračne partnere (slučaj Karner vs. Austrija, 2003).

3. Suradnja s državnim institucijama i tijelima

Vlada Republike Hrvatske

Tijekom 2008. godine, Vlada Republike Hrvatske izradila je i Hrvatskom saboru predložila Zakon o suzbijanju diskriminacije, u koji je samoinicijativno uvrstila rodni identitet i spolnu orijentaciju kao diskriminacijske osnove. Međutim, iako je više puta otvarala i poticala javnu raspravu u vezi navedenoga zakona, nevladine organizacije za zaštitu prava seksualnih i rodni manjina nisu bile uključene u pripremu tog zakonskog dokumenta. Vlada RH uključila je u izradu prijedloga tog zakona članove akademske zajednice; međutim, od predstavnika civilnog društva bio je uključen samo Hrvatski helsinški odbor, koji se općenitije bavi zaštitom ljudskih prava. Potpredsjednica Vlade RH gđa Jadranka Kosor u javnim je istupima isticala kako je ispred civilnog društva u izradi nacрта prijedloga sudjelovao i Centar za ljudska prava, dok je isti javna ustanova koja spada u organizacijski djelokrug Vlade RH i ne predstavlja nevladinu organizaciju.

Također, Vlada RH izradila je i u saborsku proceduru uputila Zakon o pružanju besplatne pravne pomoći. Međutim, iako je u javnoj raspravi Vlada zaprimila primjedbe naših organizacija, iste nije usvojila sve dok na nju politički pritisak nije učinio Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora.

Ured za ljudska prava Vlade RH

Dana 3. travnja 2008. godine Ured za ljudska prava Vlade RH raspisao je natječaj za dodjelu sredstava iz državnog proračuna kojim nije pozvao udruge koje se bave zaštitom prava seksualnih i rodnih manjina da prijave svoje projekte. Slijedom toga, u Odluci o raspodjeli sredstava za projekte i programe organizacija civilnog društva iz područja zaštite i promicanja ljudskih prava u 2008. godini od 18. lipnja 2008. godine nisu dodijeljena sredstva niti jednom projektu ili programu zaštite prava seksualnih i rodnih manjina.

Sukladno mjeri 1.5.2. Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, predstavnici organizacija za ravnopravnost seksualnih i rodnih manjina uključivat će se u radna tijela za donošenje zakona, programa i strategija vezanih za prava seksualnih manjina. Iako je sudjelovao u uključivanju članova u radnu grupu za donošenje Zakona o suzbijanju diskriminacije, Ured za ljudska prava Vlade RH nije uključio i predstavnike/-ice organizacija koje se bave ravnopravnošću seksualnih i rodnih manjina, suprotno navedenoj mjeri Nacionalne politike.

Ured za ljudska prava nije angažiran po pitanju zaštite prava seksualnih i rodnih manjina, ne provodi mjere Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, ne određuje zaštitu seksualnih i rodnih manjina kao prioritarno područje kod raspodjele sredstava organizacijama civilnog društva. Zaključak je da Ured za ljudska prava Vlade RH uopće nema ni namjeru na bilo koji način sudjelovati kao relevantno tijelo Vlade u zaštiti prava seksualnih i rodnih manjina.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH

Iako rad na tematici zaštite prava seksualnih i rodnih manjina potpada pod Nacionalnu politiku promicanja ravnopravnosti spolova, iz aktivnosti Ureda u 2008. godini nije vidljivo da se isti uopće bavio tom tematikom. Također, iz provedenog natječaja za dodjelu financijske podrške udrugama razvidno je da niti jedan projekt ili program nije odobren za tematiku seksualnih i rodnih manjina.

Pravni tim Iskoraka i Kontre te Ženska mreža Hrvatske uputili su Uredu za ravnopravnost spolova zahtjev da dostavi informacije o provedbi Nacionalne politike ravnopravnosti spolova, no te podatke po principu standardne prakse nepoštivanja zakonskih rokova Ured nikada nije dostavio.

Ured za ravnopravnost spolova Vlade RH svoj angažman po pitanju zaštite prava seksualnih i rodnih manjina ponajviše vidi u javnom prostoru, što se događa vrlo rijetko, a prisutnost predstavnika/-ica Ureda samo je dekorativne prirode. U ostalim sferama, slično kao i Ured za ljudska prava, Ured za ravnopravnost spolova nema nikakvu ulogu u provedbi makar i šturo određenih mjera kako Nacionalne politike promicanja ravnopravnosti spolova, tako i Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava.

Hrvatski sabor

U 2008. godini potvrdio se ranije donesen zaključak da je ta institucija u osnovi homofobična i transfobična. To je posebno bilo vidljivo iz rasprave o Prijedlogu zakona o suzbijanju diskriminacije, koji je mimo regularne procedure propisane Poslovníkom Hrvatskog sabora povučen s glasovanja zbog odredbe o rodnom identitetu iako je Hrvatski sabor prethodno o njemu raspravio. Nadalje, Hrvatski sabor ne usvaja zakonodavstvo kojim bi se izjednačila prava istospolnih parova s pravima osoba koje žive u braku, pa se na taj način smanjila diskriminacija seksualnih i rodnih manjina. Tijekom rasprava o zakonskim prijedlozima, također, izostaju sankcije Predsjedništva Hrvatskog sabora prema zastupnicima koji vulgarno i na uvredljiv način prema seksualnim i rodnim manjinama izražavaju svoje stavove.

Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora

Dana 5. ožujka 2008. godine Pravni tim uputio je Odboru za ljudska prava i prava nacionalnih manjina Hrvatskog sabora prijedlog amandmana na Zakon o suzbijanju diskriminacije kojim su u nejednak položaj stavljeni umješači u postupcima zbog diskriminacije pred umješačima u drugim vrstama parničnog postupka. Naime, predložena odredba propisivala je da bez obzira na ishod postupka umješač sam snosi troškove svojeg sudjelovanja u parnici, što je bilo protivno pozitivnim odredbama Zakona o parničnom postupku. Odbor za ljudska prava i prava nacionalnih manjina prihvatio je prijedlog Pravnog tima te je na Konačni prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije postavio amandman kojim se odredba koju je Vlada RH predložila briše. Nakon provedene rasprave Vlada RH povukla je iz Konačnog prijedloga navedenu odredbu, čime je izjednačen položaj umješača koji sudjeluju u postupcima zbog diskriminacije s položajem umješača u drugim parničnim postupcima.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

U svojem Izvještaju za 2007. godinu Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova spomenula je u posebnom odjeljku stanje prava seksualnih i rodni manjina. Smatrajući da antidiskriminacijsko zakonodavstvo nije dovoljno za zaštitu prava seksualnih i rodni manjina, Pravobraniteljica se zauzela za širu društvenu osudu nasilja nad pripadnicima seksualnih i rodni manjina. Također, Pravobraniteljica je skrenula pozornost, iako u neutralnom tonu, i na prava istospolnih parova. Pravobraniteljica se također bavila i praćenjem medijskih napisa te njihovom analizom. Iako je u Izvještaju za 2007. godinu kod primjera slučajeva diskriminacije neke od njih opisivala, nije opisala niti jedan konkretan slučaj diskriminacije protiv pripadnika/-ica seksualnih i rodni manjina, kao ni radnje koje bi u takvim slučajevima poduzimala.

Dana 30. lipnja 2008. godine Pravobraniteljica je javnim priopćenjem osudila fizički napad na aktiviste/-ice Iskoraka i Kontre, koji se dogodio 26. lipnja 2008. nakon manifestacije Zagreb Pride te fizički napad koji se također dogodio na štetu trojice mladića, kosovskih državljana.

Pravobraniteljica za djecu

U svojem Izvještaju za 2007. godinu Pravobraniteljica za djecu posebno se kritički osvrnula na problematiku zdravstvenog odgoja i postupanje Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa. U 2008. godini Pravni tim nije posebno surađivao s Pravobraniteljicom za djecu.

Državno odvjetništvo Republike Hrvatske

Dana 15. prosinca 2008. godine Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dostavilo je odgovor na prethodni upit Pravnog tima Iskoraka i Kontre u vezi statističkih pokazatelja kada je riječ o kaznenim djelima počinjenima iz mržnje. Državno odvjetništvo Republike Hrvatske dostavilo je sve podatke koji se odnose na zločine iz mržnje od dana stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona kojim je uvedena definicija zločina iz mržnje.

Ukupno je, stoga, u navedenom razdoblju Državnom odvjetništvu prijavljeno 69 osoba, među kojima je bilo slučajeva da je jedna osoba prijavljena za više kaznenih djela pa je tako riješeno ukupno 76 predmeta. Državno odvjetništvo odbacilo je ukupno 19 predmeta, u 20 predmeta pokrenuta je istraga, a 37 prijedloga rezultiralo je optuženjem. Ostala su četiri neriješena predmeta, od kojih

su dva u radu u policiji i dva u radu u državnom odvjetništvu. Ukupno je u navedenom razdoblju doneseno 14 sudskih odluka i od toga ih je 13 bilo osuđujuće i u jednom je slučaju donesena presuda prema neubrojivom počinitelju. U navedenom razdoblju Državno odvjetništvo zaprimilo je 45 prijava protiv poznatih i nepoznatih počinitelja, od čega su u 41 slučaju kaznene prijave i državna odvjetništva podnijeli oštećenici i udruge građana. U pet slučajeva riječ je o mržnji prema osobama zbog njihove spolne orijentacije.

Kada je riječ o statističkim podacima općenito, tada je najviše zločina iz mržnje počinjeno u okviru kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 331. Kaznenog zakona (N=27), zatim kaznenog djela prijetnje iz čl. 129. Kaznenog zakona (N=20), kaznenog djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. Kaznenog zakona (N=8), kaznenog djela oštećenja i uništenja tuđe stvari iz čl. 222. Kaznenog zakona (N=4), kaznenog djela teške tjelesne ozljede u pokušaju iz čl. 99. u vezi s čl. 33. Kaznenog zakona (N=3) i po jedno kazneno djelo teškog ubojstva u pokušaju (čl. 91. u vezi sa čl. 33. Kaznenog zakona), narušavanja nepovredivosti doma (čl. 122. Kaznenog zakona), ugrožavanja života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom i teška kaznena djela protiv opće sigurnosti kako dovršeno, tako i u pokušaju (čl. 263., čl. 271. u vezi sa čl. 263. i 33. te čl. 271. u vezi s čl. 263. Kaznenog zakona), te kazneno djelo sprečavanja službene osobe u obavljanju službene dužnosti iz čl. 317. Kaznenog zakona.

Kada je riječ o kaznenim djelima koja su počinjena protiv osoba zbog njihove spolne orijentacije (N=5), protiv dvojice počinitelja podnesene su kaznene prijave zbog kaznenog djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. Kaznenog zakona te protiv dvojice počinitelja zbog kaznenog djela nasilničkog ponašanja iz čl. 331. Kaznenog zakona, dok je protiv jednog počinitelja podnesena kaznena prijava zbog kaznenog djela protiv opće sigurnosti u pokušaju iz čl. 271. u svezi s člankom 263. i 33. Kaznenog zakona, pri čemu je u odnosu na spomenuta četiri slučaja u tijeku kazneni postupak pred sudom, dok je za jedan slučaj kaznena prijava odbačena na temelju Zakona o sudovima za mladež.

Iz statističkih podataka Državnog odvjetništva vidljivo je da kaznena djela počinjena iz mržnje u praksi uopće ne stavlja u stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije, iako je kod tih kaznenih djela moguć idealni stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije. Naime, radnjom iz kaznenog djela nasilničkog ponašanja, primjerice, ostvaruje se i povreda odredaba Konvencije o zaštiti ljudskih prava i fundamentalnih sloboda, čime se ostvaruje i biće kaznenog djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. Kaznenog zakona.

U svojem odgovoru na tražene statističke podatke Državno odvjetništvo RH ističe da se kaznena djela iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona objedinjavaju u godišnjem izvještaju o radu državnih odvjetništava te da će se u odnosu na 2008. godinu isti podaci objaviti u 2009. godini. Međutim, ističemo da je Zakon o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona koji sadrži citiranu odredbu o zločinu iz mržnje stupio na snagu još 1. listopada 2006. godine, a da se u Izvještaju o radu državnih odvjetništava u 2007. godini uopće ne spominju kaznena djela vezana uz zločine iz mržnje, iako je po unutarnjim napucima Državno odvjetništvo RH i za to razdoblje vodilo statističke podatke. Ističemo kako je svrha uvođenja definicije zločina iz mržnje bila, u osnovi, izreći veću društvenu osudu za takvu vrstu kriminaliteta pa je sukladno tome potrebno voditi zasebne statistike i pokazatelje kretanja stope takvog kriminaliteta, kao i posebno isticati njegovu pojavnost u društvu, što se treba vidjeti i u godišnjem izvještaju o radu državnih odvjetništava.

Nadalje, Državno odvjetništvo RH uopće ne dovodi kaznena djela počinjena iz mržnje u stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije, iako sva kaznena djela za koje dolazi u obzir pravna kvalifikacija iz čl. 89. st. 36. KZ-a mogu biti stavljena u idealni stjecaj s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije.

Ministarstvo unutarnjih poslova

Pravni tim Iskoraka i Kontre na prethodni je zahtjev dana 23. prosinca 2008. godine dobio izvještaj Ravnateljstva policije u vezi s kaznenim djelima počinjenima po osnovi iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona – zločina iz mržnje. Za potrebe ovog izvještaja, a poradi komparacije sa statistikama Državnog odvjetništva Republike Hrvatske, koristimo i statističke podatke Ministarstva unutarnjih poslova koje smo iskazali u Izvještaju o stanju ljudskih prava seksualnih i rodni manjina za 2007. godinu.

U razdoblju od 1. listopada 2007. do 1. prosinca 2008. godine Ministarstvo unutarnjih poslova evidentiralo je 43 kaznena djela „koja su prema svim okolnostima počinjena ili se sumnjalo ili je kriminalističkom obradom utvrđeno da su motivirana mržnjom prema određenom pojedincu ili skupini“, a sve po osnovama iz čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona.

Od 43 kaznena djela razriješena su 34, za koja je prijavljeno ukupno 46 osoba. Prema navodu MUP-a, u svim kaznenim djelima provedeni su izvidi, dok su određene istražne radnje provedene za 30 djela. Među 43 kaznena djela ubrojeno je 6 kaznenih djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. Kaznenog zakona, dok nisu zabilježena kaznena djela povrede ravnopravnosti građana iz čl. 106. Kaznenog zakona.

Za 17 od navedena 43 kaznena djela podnesena je kaznena prijava ili poseban izvještaj nadležnom državnom odvjetništvu.

Prema motivima 34 kaznena djela etnički su motivirana, 4 kaznena djela u svezi su sa spolnom orijentacijom, 2 u svezi s političkim uvjerenjem, 2 u svezi s podrijetlom po rođenju i jedno zbog drugih osobina (pripadnost drugoj supkulturnoj skupini).

Od ukupno evidentiranih kaznenih djela u navedenom razdoblju, prema strukturi, 10 kaznenih djela odnosi se na kazneno djelo prijetnje (čl. 129. KZ), 15 kaznenih djela na uništenje i oštećenje tuđe stvari (čl. 222. KZ), 6 na kazneno djelo rasne i druge diskriminacije (čl. 174. KZ), 4 na kazneno djelo narušavanja nepovredivosti doma (čl. 122. KZ), 2 na kazneno djelo nasilničkog ponašanja (čl. 331. KZ), 2 na kazneno djelo dovođenja u opasnost života i imovine općeopasnom radnjom ili sredstvom (čl. 263. KZ), te po jedno kazneno djelo teške tjelesne ozljede (čl. 99. KZ), povrede ugleda RH (čl. 151. KZ), razbojništva (čl. 218. KZ) te širenja lažnih i uznemirujućih glasina (čl. 322. KZ).

U usporedbi sa statistikama Državnog odvjetništva Republike Hrvatske nalaze se nejednaki podaci. Naime, ako se usporedi ukupan broj kaznenih djela prijavljen od stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Kaznenog zakona od 1. listopada 2006. godine do 1. prosinca 2008. godine, može se vidjeti da je Ministarstvo unutarnjih poslova evidentiralo ukupno 75 kaznenih djela počinjenih iz mržnje. Međutim, prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova ukupno je 26 kaznenih djela prijavljeno Državnom odvjetništvu RH u navedenom razdoblju, dok Državno odvjetništvo navodi da je zaprimilo ukupno 41 kaznenu prijavu ili poseban izvještaj od Ministarstva unutarnjih poslova. Stoga, Ministarstvo unutarnjih poslova uopće ne smatra da je Državnom odvjetništvu podnijelo 15 kaznenih prijava za kaznena djela počinjena po osnovi iz čl. 89. st. 36. KZ.

Nadalje, što se tiče podataka u razdoblju od 1. listopada 2007. do 1. prosinca 2008. godine, Ministarstvo unutarnjih poslova navelo je da je su za sva 43 kaznena djela provedeni izvidi, dok su određene istražne radnje provedene za 30 djela. U usporedbi s podacima Državnog odvjetništva RH proizlazi da se u istrazi nalazi 20 kaznenih djela. Iako je moguće da je za neka kaznena djela istraga dovršena, podatak od 30 kaznenih djela za koje su provedene određene istražne radnje i dalje nije točan jer je u razdoblju od 1. listopada 2007. do 1. prosinca 2008. godine Ministarstvo unutarnjih poslova prijavilo tek 17 kaznenih djela Državnom odvjetništvu RH, a za iniciranje istrage upravo je nadležno potonje državno tijelo i ono nije moglo od nadležnih sudova zatražiti provođenje istrage za ona djela koja mu nisu prijavljena.

U vezi sa spolnom orijentacijom Ministarstvo unutarnjih poslova navodi da je evidentiralo četiri kaznena djela, dok nije iz dostavljenih podataka razvidno je li kod tih kaznenih djela dostavljena kaznena prijava ili poseban izvještaj nadležnim Državnim odvjetništvima. Državno odvjetništvo RH pak navodi da je od svih zaprimljenih kaznenih prijava u razdoblju od 1. listopada 2006. do 1. prosinca 2008. godine evidentirano samo 5 onih koji se odnose na kaznena djela počinjena iz mržnje prema osobama zbog njihove spolne orijentacije.

Iz navedenog proizlazi da postoje razlike u statističkim podacima između Državnog odvjetništva RH i Ministarstva unutarnjih poslova. Također, Državnom odvjetništvu RH ne prijavljuju se neka određena kaznena djela, što je razumljivo ako se progone po privatnoj tužbi; međutim, policija je dužna i prijedlog oštećenika za pokretanje kaznenog postupka dostaviti Državnom odvjetništvu.

Generalno ocjenjujemo da je u 2008. godini bio vidljiv pomak u pronalaženju počinitelja za kaznena djela nasilničkog ponašanja i razbojništva; međutim, valja imati na umu da su svi takvi slučajevi bili značajno medijski eksponirani pa se nadamo da će se u praksi događati da se na jednak način rješavaju i oni slučajevi koji uopće nisu medijski eksponirani, što za sada, nažalost, nije bila praksa.

Ističemo da postoje i brojni primjeri policijskog zlostavljanja u smislu vrijeđanja, omalovažavanja i ismijavanja kada žrtve dolaze prijaviti nasilje ili diskriminaciju, a što se u pravilu događa na razini postupanja temeljne policije. Kako su službenici temeljne policije najčešće prvi u kontaktu sa žrtvom neposredno nakon počinjenja kaznenog djela, to njihovo neprofesionalno ponašanje odvrća oštećenike od daljnjeg inzistiranja na progonu počinitelja i budućeg prijavljivanja ovakvih kaznenih djela. U tom pogledu smatramo da je, osim što je učinilo napore za ograničenu edukaciju policijskih službenika o zločinima iz mržnje, potrebno da Ministarstvo unutarnjih poslova organizira edukacije i treninge za temeljne policijske službenike o pravilima uljudnog ponašanja prema strankama u svojem svakodnevnom radu, što će se svakako odraziti na kvalitetu policijskog postupanja ne samo u ovim nego i u drugim slučajevima.

4. Obrazovanje

Zdravstveni odgoj i obrazovanje

Dana 14. siječnja 2008. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa objavilo je rezultate natječaja za odabir osnovnih i srednjih škola za provođenje eksperimentalnih programa zdravstvenog odgoja udruge GROZD i Forum za slobodu odgoja. Za provedbu programa udruge GROZD odabrano je devet osnovnih škola¹, te pet trogodišnjih i četverogodišnjih srednjih škola za provedbu programa udruge GROZD i Foruma za slobodu odgoja.² Odlukom Ministarstva za praćenje provedbe eksperimentalnih programa i vanjsko vrednovanje rezultata određen je Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja u suradnji s Institutom društvenih znanosti „Ivo Pilar“, Školom narodnog zdravlja „Andrija Štampar“ i Hrvatskim zavodom za javno zdravstvo. Za stručno usavršavanje izvoditelja programa određena je Agencija za odgoj i obrazovanje u suradnji s udrugama koje su izradile programe. Prema istoj odluci, programi zdravstvenog odgoja i obrazovanja trebali su se provoditi eksperimentalno tijekom drugog polugodišta školske godine 2007./2008. u 5. razredu odabranih osnovnih škola i 1. razredu odabranih srednjih trogodišnjih i četverogodišnjih škola. Eksperimentalni program provodio se uz obveznu suglasnost roditelja onih učenika koji su sudjelovali u provedbi programa.

1 OŠ Vladimira Nazora, Daruvar; OŠ Eugena Kumičića, Velika Gorica; OŠ Ljudevita Gaja, Nova Gradiška; OŠ Šime Budinića, Zadar; OŠ Eugena Kumučića, Slatina; OŠ Novi Marof, Novi Marof; OŠ Retkovec, Zagreb; OŠ Žuti brijeg, Zagreb; OŠ K. Š. Gjalski, Zabok.

2 Gimnazija Bernardina Frankopana, Ogulin; Upravna i birotehnička škola, Zagreb; Gimnazija Vladimira Nazora, Zadar; Gimnazija Antuna Brančića, Šibenik, i Prva sušačka hrvatska gimnazija, Rijeka.

Dana 18. prosinca 2008. godine Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa održalo je konferenciju za medije na kojoj je predstavilo rezultate evaluacije navedenih programa i najavilo kako smatra da sukladno tome nema potrebe da se isti provode u osnovnim i srednjim školama jer da učenici o zdravstvenom odgoju dobivaju dovoljno znanja već kroz postojeće predmete. Takvo stajalište kontradiktorno je nastojanjima Ministarstva da uvede jedinstveni nacionalni kurikulum kojim će se proširiti postojeći obrazovni program u školama uvođenjem novih predmeta. Također, evaluacija eksperimentalnih programa nije imala za svrhu ispitivanje potrebe za zdravstvenim odgojem, jer je za istim potreba već ranije utvrđena kroz rad imenovanih povjerenstava nadležnog ministarstva, već je svrha bila evaluirati kvalitetu pojedinih programa, što je izostavljeno.

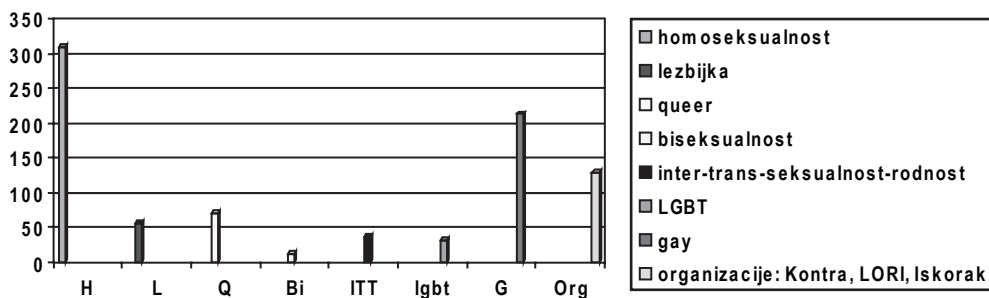
Treba naglasiti da zdravstveni programi koji su bili predloženi za provođenje po mišljenju naših organizacija nisu adekvatni, tim više što je za sadržaj o ljudskoj spolnosti bilo predviđeno svega dva školska sata u školskoj godini.

Stoga se i dalje zalažemo za uvođenje zasebnog i obveznog spolnog odgoja u hrvatskim osnovnim i srednjim školama.

5. Mediji

U 2008. bilježe se uglavnom profesionalni i informativni izvještaji u medijima – 92.3% neutralnih i pozitivnih izvještaja. Postotak neutralnih izvještaja daleko je najveći (82.2%), kako i priliči novinskim izvještajima, iako bi afirmaciji tematike spolnih i rodni manjina uvelike koristio pozitivan pristup (10.1%). Negativni ili homofobični članci čine 5.4%. Tu je i mali ali vrlo škodljiv postotak podrugljivih (tzv. ironičnih) članaka – 2.3%. Određeni mediji i dalje senzacionalistički prate ovu tematiku, no uglavnom je riječ o medijima koji se i inače bave ovakvim načinom izvještavanja.

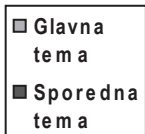
Žarište medijskog interesa može se zaključiti prema ključnim riječima s obzirom na njihovo pojavljivanje u pojedinačnim člancima: biseksualnost, gay, homoseksualnost, interseksualnost, lezbijka, queer, LGBT, transeksualnost, transrodnost, i organizacije (radi lakšeg prikazivanja dvije su kategorije spojene):

Kao što vidimo, „homoseksualnost“ je daleko najdominantniji pojam, kao opći pojam koji najčešće pokriva cijelu zajednicu spolnih manjina (pojavljuje se 309 puta). Slijedi ga još jedan opće prihvaćeni eufemizam, „gay“. Upola manje učestalo (128) pojavljuju se organizacije koje se bave pravima spolnih i rodni manjina – njih tri – **Kontra (63), Iskorak (55), Lori (10)**; dakle, značajan broj puta. Tehnički termini „transseksualnost“, „transrodnost“, „interseksualnost“; zajedno s korektnim nazivom „LGBT“; te posebnim pojmom za homoseksualne žene „lezbijka“ javljaju se prilično rijetko (<55). Izraz „queer“ (69) probio se na proćelje posljednje skupine ponajviše zbog događaja vezanih uz festival Queer Zagreb.

Analiza članka izvršena je s obzirom na:

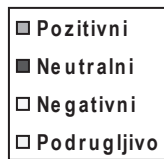
- glavnu ili sporednu temu:

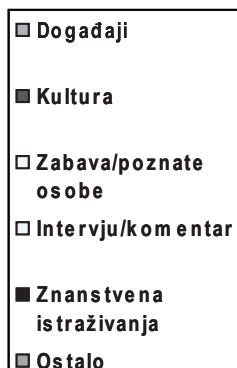
- domaća ili strana zbiljanja:

- način na koji se govori o temi (pozitivno, neutralno, negativno, ironično/šaljivo):

- sadržaj članka (podijeljenih u nekoliko kategorija – događaji/izvještaji; kulturni događaji; komentari javnosti/kolumne/intervjui; znanstvena istraživanja/ankete; zabava/poznate osobe; ostalo)

Najvažnije okosnice analize, nakon stava samog članka, predstavljaju podaci o tome je li homoseksualnost glavna ili sporedna tema – omjer je 75.6% – 24.4 %, te je li riječ o opisu domaćih ili stranih događaja – 73.5% – 26.5%. S obzirom na to da se tema homoseksualnosti rado usputno spominje u raznim medijskim izvještajima kao pikanterija najčešće radi povećanja senzacionalnosti članka, tek kada biva uzeta kao glavna tema može značiti i korak prema većoj društvenoj prihvatljivosti (iako je to samo jedna od mogućih interpretacija – članci koji je uzimaju za glavnu temu mogu biti i negativni). Isto tako, s obzirom da se na homoseksualnost voli gledati kao na problem „drugih“, svaki članak koji se referira na LGBT zajednicu u našoj državi suprotstavlja se stavu kako su homoseksualci „negdje drugdje“ i postaje dokaz egzistencije LGBT osoba u svačijem susjedstvu. S obzirom na to da se tek jedna četvrtina članaka odnosila na strane događaje i navodila LGBT zajednicu usputno, možemo smatrati da je to sasvim korektno.

Sadržajno, kategorija događaja i izvještaja u koju spadaju i svi politički događaji – na primjer – donošenje zakona, pozitivni i ostali ishodi sudskih procesa, javne kampanje – ima najveći udio, 61.1%, dok, na primjer, senzacionalistički članci za zabavu, tračevi o poznatima i slično imaju tek 8.1%. Osobne priče ili pisma čitatelja, kao i autorske kolumne (8%) predstavljaju većinu negativnih stavova, no one ni ne moraju biti objektivne/neutralne. Zabrinjavajuća je negativna upotreba rezultata znanstvenih istraživanja (gotovo svi od 5.2% ukupnog udjela).

Kvalitativna analiza

Kao i prethodnih godina, određene novine – **Hrvatsko slovo** (rubrika Zorana Vukmana Globopolis 18. 7.), **Glas Koncila** („Opasan zakon“, 8. 6.; „Zakon u totalitarizmu“, 22. 6.; „Spolna (dez)orijentacija“, 20. 7.; „Poremećaj spolnog identiteta“, 9. 11.) i posebno **Fokus** („Teror manjine nad većinom“, 27.6.; „Zahtjevi homoseksualaca protivni su interesima društva“ 25. 7.; „Je li Hrvatska moja, njihova ili ničija?“, 1. 8.; „Ugroza pojedinca, obitelji, društva, naroda i države“, 22. 8.; „Skladan brak najbolji je lijek za pedofiliju“, 17. 10.), iz kojega potječe većina negativnih članaka, i dalje zauzimaju i ustraju na homofobičnim stavovima. Fokus su novine koje i same tvrde da nastoje „promicati vrijednosti koje su utkane u hrvatski povijesni i kulturni identitet“. Nadalje: „Pratimo i komentiramo događaje i zbivanja koji su bitni za stabilnost cjelokupnog društva.“

Homofobija i homokracija. Misao vodilja nekih članaka koja prati borbu za prava homoseksualnih osoba jest da ukoliko se manjini daju većinska prava, većina će biti diskriminirana, što ukazuje na ozbiljan nedostatak razumijevanja. **Glas Slavonije** od 9. 2. u članku „Homofobija i homokracija“ odluku da se u Engleskoj umjesto uobičajene formulacije „mama i tata“ koristi izraz „roditelj A i roditelj B“ smatra još jednim dokazom „... kako homoseksualci, deklarirani ili ne, svoje moćne lobije imaju gotovo u svim sferama za život bitnih ljudskih djelatnosti, od medicine do gospodarstva preko politike, bit će sve opasnije kritički govoriti o ovoj društvenoj skupini bez ozbiljnih egzistencijalnih i zakonskih konzekvenci“.

U **Glasi Dalmacije** 12. 2. intervjuirani don Andro Ursić izjavio je: „Samo smatram da su pedofilija i homoseksualnost psihički poremećaji.“ Nadalje, isti don Andro izjavio je za **Večernji list** 23. 8.: „Homoseksualci su kao pokvaren auto. (...) koji ima pokvareni elektroničko-mehanički sklop. (...) Poremećen je svaki muškarac koji traži isti spol.“ Posebno neprikladan bio je članak „Teror manjine nad većinom“ Zdenka Tomca, koji je 27. 6. u **Fokusu**, povodom Zakona o suzbijanju diskriminacije, izjavio: „Pravo homoseksualnih brakova na usvajanje djece teško je kršenje ljudskih prava djeteta“.

Dr. Adalbert Rebić, teolog, u Globusu je 18. 7. izjavio da je homoseksualnost „... protunaravna pojava, i da svi oni koji imaju takvu sklonost trebaju nastojati da se te sklonosti oslobode, odvikavaju, bilo liječenjem ili nekim drugim stručnim postupkom (psihologija, psihijatrija...)“. Marijan Horvat-Mileković 1. 8. u Fokusu izjavljuje: „Homoseksualci u napadu, heteroseksualci u povlačenju“.

Tu su i Fokusovo obilježavanje poziva na „tzv. Zagreb Pride“ od 13. 6. te izjava Ljubidraga Jakića od 21. 10. u Makarskoj kronici o zakonu „kojim su homoseksualci umalo izjednačeni u pravima s heteroseksualcima, tj. normalnim ljudima“.

Outanje kao oružje. (V. T.) 17. 6. u **Jutarnjem listu** u članku Marije Lokas „Dosta je zabadanja nosa u tuđu intimu i privatni život“ objavljen je komentar na činjenicu da je jedan hrvatski glumac *outan* u javnosti – na internetu su objavljene kompromitirajuće fotografije koje su putem e-maila poslane i svim zaposlenicima kazališta u kojem je tada radio kao honorarac, kao i na još nekih 700 e-mail adresa. U kasnijem članku u istim novinama, „Raskol zbog outinga“ Tomislava Mamića, slučaj je komentiran kao dio LGBT politike veće vidljivosti javno poznatih homoseksualnih osoba koji dio iste populacije podržava, a dio ne. Moramo biti svjesni činjenice da je u Hrvatskoj strah od outanja vrlo jak te da se mediji ne smiju zlouporabiti u tu svrhu.

Novi zakon o diskriminaciji. Članak „Bozanić srušio Kosoričin zakon“ u **Jutarnjem listu** od 30. 5. govori o temi godine: novom zakonu o diskriminaciji i odnosu Crkve i države, pažljivo odmjeravajući suprotstavljena stajališta – ono za i ono protiv. Osporavajući odredbu o transseksualcima - odnosno o „zabrani diskriminacije na temelju rodnog identiteta i izražavanja“ koja se još nije pojavila u hrvatskom zakonu, a poslije i osporavajući prava istospolnih zajednica, ujedinile su se i politička desnica i konzervativna katolička Crkva. Njihovu protutežu činile su nevladine udruge, a u početku i ministarstvo Jadranke Kosor, koje je zakon i izradilo. Navodno, zakon se morao povući na izričit zahtjev Crkve koja ga je protumačila u radikalnom smislu, „prava na sklapanje braka, posvajanja djece“ svih drugačijih seksualnosti, što, dakako, nije prihvatljivo. Nevladine udruge istaknule su da se tu prvenstveno radi o „zaštiti transseksualaca od fizičkog nasilja; zaštiti od šikaniranja i diskriminacije pri zapošljavanju i na poslu“.

Novinarsko vijeće časti na sjednici održanoj 29. 2. 2008. jednoglasno je izreklo opomenu uredniku Dušanu Miljušu i novinaru i autoru Borisu Cvetkoviću zbog članka „Gay makro podvodio mladog beskućnika“, koji je objavljen 19. 1. 2008. u **Jutarnjem listu**. Pravni tim udruga Iskorak i Kontra, koji je podnio uspješni zahtjev za opomenu, smatrao je da su prekršeni članak 19. Kodeksa časti – „novinar mora izbjegavati objavljivanje detalja (...) o (...) seksualnoj orijentaciji (...) ukoliko to nije relevantno za javni interes“ – jer se u vezu s muškom prostitucijom i podvođenjem nepotrebno i neopravdano dovodi seksualna orijentacija; te članak 16. Kodeksa časti – „novinar treba štiti čovjekovu intimu od neopravdanog ili senzacionalističkog otkrivanja u javnosti“ ili u suprotnom taj čin „mora biti opravdan interesom javnosti“ – što u konkretnom slučaju ne vrijedi jer su za počinjeno kazneno djelo irelevantni i spol i seksualna orijentacija i osumnjičenika i žrtve.

Dana 20. 12. **Slobodna Dalmacija** objavila je članak s naslovom „Okrutno gay ubojstvo u Zagrebu: ljubavnika sasjekao mačetom i završio na psihijatriji“. Dana 21. 12. vodeće dnevne novine – **Jutarnji i Večernji list** – u člancima „Profesora ubio napastovani“ i „Tko je treći muškarac koji je vikao: Nemoj ga više!“. Mediji bi svakako napravili senzaciju od brutalnog ubojstva uglednog profesora M. V. njegovom vlastitom mačetom s oštricom od 60 cm i da to nije učinio njegov ljubavnik D. B., kojega je on prethodno pokušao seksualno napastovati i ranio bocom. No, s obzirom na seksualnu orijentaciju istoga profesora upravo je ona došla u prvi plan. Oba lista priložila su uz članak i „Kronologije homoseksualnih ubojstava“ – iz strasti, zbog silovanja, ili koristoljublja. Dakle, iako su same kvalifikacije tih ubojstava bile vrlo različite, njih sve povezivala je činjenica da se radilo o odnosima s istospolnim modalitetom – bilo da je bila riječ o dva ili više ljubavnika, o silovatelju ili o svodniku. **Večernji list** upustio se i u navođenje razloga brutalnosti „takvih“ ubojstava, posebno implicirajući slučaj kada homoseksualni muškarac prisiljava heteroseksualnog na seksualni odnos : „... u takvim slučajevima česti su histerični ispadi kao posljedica, kako to u forenzičnoj psihijatriji nazivaju, „homoseksualne panike“, pa su poprišta zločina prilično krvava.“ Novine se nisu ustručavale ni navoditi kako je dotični profesor sebi u kuću dovodio čitav niz muškaraca pa je bilo prometno „kao na kolodvoru“, a navedeno je i da je njegov ljubavnik bio u dugoj stabilnoj vezi sa svojom djevojkom.

6. Homofobični istupi javnih osoba

Marijana Petir, „muškarci na štiklama“ i „nesretne roditelje“

U tijeku javne rasprave o potrebi donošenja Zakona o suzbijanju diskriminacije, saborska zastupnica HSS-a gđa Marijana Petir javno se usprotivila njegovom donošenju, smatrajući da je njegov opseg koji štiti prava seksualnih i rodni manjina previše liberalan. U svojim javnim istupima posebnu bojazan izražavala je zbog toga što bi transrodne osobe mogle koristiti javni toalet koji pripada njihovoj rodnoj ulozi pa da bi na taj način „muškarci mogli ulaziti u ženski WC“ ili bi „muškarac u haljini mogao ući u žensku svlačionicu“, npr. nakon ili prije aerobika i sličnih aktivnosti. Upravo je strah od „muškarca u haljini u ženskoj svlačionici“ prije ili nakon aerobika zastupnica Petir doživjela na osobnoj razini, jer bi joj bilo vrlo neugodno da se baš njoj to dogodi. Kao da se prava građana i njihova društvena jednakost u društvu zasnivaju na osobnim strahovima/fantazijama političara/-ki!

Zastupnica koja umjesto prava svih građana u Hrvatskom saboru zastupa interese dogmatskih uvjerenja Katoličke crkve tako se usprotivila i usvajanju Zakona o medicinski pomognutoj oplodnji (predlagatelja SDP-a), ali ne zbog njegove stvarne nekvalitete, već zbog toga što se takvim zakonskim uređenjem predlagatelj „žele igrati Boga“. Protiveći se pravu žena na medicinski pomognutu oplodnju, gđa Marijana Petir vrijeđala je žene koje su začele medicinski pomognutom oplodnjom, kao i roditelje koji su djecu posvojili, što se najbolje očituje kroz sljedeću izjavu:

“Vjerujem da su žene koje su na taj način dobile djecu bile sretne kada su rodile, ali mislim da ne mogu biti sretni nakon što saznaju da dijete nije njihovo.”

Također, iz načina javne komunikacije, vidljivo je da je gđa Petir potpuno neupućena u problematiku kojom se bavi, pa je tako kod sigurnosti čuvanja zametnih stanica kao najveće probleme izdvojila pitanje „tko će čuvati frižidere“ i „kako ćemo onemogućiti mogućnost zaljublivanja polubrača i polusestara“. Vrhunac besmislenih izjava dostignut je kada je ova vrlo zastupnica izjavila da djeca začeta medicinski pomognutom oplodnjom češće obolijevaju.

Darko Milinović u sauni

Govoreći o stanju u zdravstvenom sustavu, ministar zdravstva Darko Milinović izjavio je 10. svibnja 2008. godine za Večernji list kako je odbio ponudu djelatnika teretane da se opusti u sauni zato što zna da „oni [homoseksualci] vole doktore“.

Vlada RH, Katolička crkva i Zakon o suzbijanju diskriminacije

Dana 30. svibnja 2008. godine u Jutarnjem listu objavljen je članak pod naslovom „Božanić srušio Kosoričin zakon“ tematizirajući problematiku Zakona o suzbijanju diskriminacije, zbog kojeg je Katolička crkva vršila pritisak na Vladu RH jer je sadržavao zabranu diskriminacije po osnovi rodnog identiteta. Da bi umirio tenzije na relaciji Vlada – Hrvatska biskupska konferencija, predstojnik Ureda za ljudska prava Vlade RH g. Luka Mađerić izjavio je: „U direktivama Vijeća Europe ne spominje se rodni identitet, pa zakonu neće štetiti ni ako izbacimo rodne manjine.“

U saborskoj raspravi svojim izjavama i doskočicama isticao se i zastupnik HDZ-a g. Andrija Hebrang: „Ne vidim nikakve potrebe da mi u Hrvatskoj idemo u tom području iznad svih zahtjeva i standarda EU-a. Ti pojmovi su nam nejasni i nedefinirani. Rodni identitet, što je to? Valjda ono kad vam ja kažem da sam ustvari žena, a vi me diskriminirate.“

Dana 5. lipnja 2008. godine o Zakonu o suzbijanju diskriminacije javno su se očitovali i predstavnici Katoličke crkve. U Glasu Koncila objavljeno je: „Sjetimo se samo homoseksualnih udruga, ali

i Pravobraniteljice za djecu, koji su rekli da pozitivan, afirmativan govor o braku predstavlja diskriminaciju istospolnih i izvanbračnih zajednica te djece čiji roditelji nisu u braku.“ Slijedom tih napisa svoje mišljenje dao je glavni urednik Glasa Koncila vlč. Miklenič, te istaknuo: „U potku tog uvjerenja ekstremni liberalizam i individualizam pripremaju teren za hegemoniju globalizma koji ima cilj unificirati čovječanstvo da bi povlašteni gospodarili.“

Dana 11. lipnja 2008. godine o Zakonu o suzbijanju diskriminacije ekskluzivno se očitovala potpredsjednica Vlade Jadranka Kosor za Jutarnji list. Navela je kako predloženi Zakon o suzbijanju diskriminacije ne omogućuje posvajanje djece. Nadalje, rekla je: „Ova vlada i HDZ protive se tome i zasigurno u našem mandatu neće biti omogućeno posvajanje djece.“

7. Nasilje i diskriminacija

Nasilje i diskriminacija nad seksualnim manjinama i dalje je česta pojava u hrvatskom društvu. Oblici nasilja različiti su, od psihičkog, verbalnog do fizičkog nasilja. Gorući problem i dalje je strah žrtava koje ne prijavljuju doživljeno nasilje zbog moguće stigmatizacije okoline. Pripadnici seksualnih manjina u velikom broju slučajeva nisu upoznati sa svojim pravima, niti s mehanizmima zaštite tih prava. Nemaju povjerenja u državne institucije, osobito u policiju, čiji službenici kontinuirano postupaju na diskriminativan način prilikom tretiranja slučajeva diskriminacije i nasilja nad pripadnicima seksualnih manjina. Upravo je zato stvaran broj nasilnih događaja gotovo nemoguće procijeniti, a donedavno su slučajevi koji dođu do procesuiranja bili isključivo slučajevi nasilja nad aktivistkinjama i aktivistima.

Ipak, upravo na tom području proteklih godina bilježimo određene pomake. Žrtve nasilja sve se češće obraćaju Pravnom timu za pomoć, a imali smo i slučajeve u kojima su žrtve otvoreno progovorile o nasilju koje su proživjele u javnosti. Sve to svjedoči o činjenici da se LGBT osobe sve više interesiraju za svoja prava i odlučuju se njima koristiti. Kako bismo im u tome pomogli, Pravni tim Iskoraka i Kontre osnovao je telefonsku liniju pravne pomoći, redovito izdaje Priručnik za korištenje antidiskriminacijskih odredbi i zakona Republike Hrvatske te kontinuirano pruža direktnu pravnu pomoć korisnicima.

Struktura slučajeva Pravnog tima

U 2008. godini Pravni tim nije imao slučajeva putem *online* savjetovališta portala www.gay.hr, s obzirom da ta stranica nije bila aktivna zbog preuređenja.

Pojedinačni slučajevi

U 2008. godini Pravni tim radio je na ukupno 21 pojedinačnom slučaju. Od toga se u 17 slučajeva bilježe kažnjive radnje protiv više osoba po osnovi njihove spolne orijentacije.

U ovom dijelu navodimo primjere nekih slučajeva koje smo zaprimili. Ne navodimo sve slučajeve radi zaštite anonimnosti žrtava.

Nasilničko ponašanje ispred gej kluba

Dana 1. svibnja 2007. godine korisnici (dvojica gej muškaraca u dobi od otprilike 20 godina) obratili su se Pravnom timu za pomoć, pod tvrdnjom da su bili napadnuti u noći s 29. na 30. travnja po izlasku iz kluba Global.

Trojica napadača korisnike je udaralo rukama i nogama i vrijeđalo po osnovi spolne orijentacije. Jedan od napadača suzavcem je poprskao jednog od korisnika po licu. Korisnici su se ipak uspjeli dati u bijeg, a napadači su trčali za njima. Uspjeli su pobjeći u 1. policijsku postaju, gdje su potom prijavili napad.

Korisnici navode da su u trenutku napada s druge strane ulice primijetili jednu mušku osobu koja je izašla iz kluba Global, a koja im se čini poznatom otprije te joj viknuli neka zove policiju, dok se ta osoba samo nasmijala i oglušila na njihov poziv u pomoć.

Korisnici su se sjećali fizičkog izgleda napadača i točnog vremena napada. Zadobili su lake tjelesne ozljede u vidu krvnih podljeva i otekline na glavi. Medicinsku pomoć nisu zatražili. U trenutku napada bili su pod utjecajem alkohola.

Korisnici navode da su kod uzimanja iskaza od policije bili odvojeni. Jednog od korisnika ispitivala je policijska službenica, dok je drugog korisnika ispitivao policijski službenik u civilnoj odori. Korisnici navode da su u dva navrata davali isti iskaz policiji.

Korisnici navode i to da su od policije čuli kako su napadači pronađeni, ali da s njima nisu bili suočeni radi prepoznavanja.

Policija je protiv korisnika jednako kao i protiv napadača podnijela prekršajne prijave zbog remećenja javnog reda i mira.

Na slučaju je angažirana odvjetnica radi zastupanja korisnika.

Nakon održanih pripremnih ročišta i glavne rasprave, Prekršajni sud u Zagrebu donio je oslobađajuću presudu za sve okrivljenike.

Kaznene prijave protiv napadača nisu podnesene zbog nedostatka dokaza.

Presuda za napad Molotovljevim koktelima na sudionike Zagreb Pridea 2007.

Dana 26. siječnja 2008. godine Općinski kazneni sud u Zagrebu donio je nepravomoćnu presudu vezano za slučaj napada Molotovljevim koktelima na sudionike manifestacije Zagreb Pride. Naime, Josip Štimun osuđen je nepravomoćno na godinu i dva mjeseca zatvora, te mu je određeno i obvezno psihijatrijsko liječenje.

Pravni tim u javnoj je reakciji pozdravio odluku suda. Međutim, čini se da iz dokaznog postupka proizlazi da je bilo više počinitelja, pa se pitamo zašto i oni nisu osuđeni. U izjavi za Jutarnji list sutkinja je navela: "Svi ste pobjegli, ali ne zato što ste dragovoljno odustali od napada, nego zato što je došla policija".

U izvještaju Policijske uprave zagrebačke o događaju navodi se sljedeće: „U 12.45 sati u prolazu Harmica zatečeni su hrvatski državljani (1988., 1986.) i maloljetnica (1990.) bez osobnih isprava, a pored njih nekoliko boca sa zapaljivom tekućinom, vrećica s jajima i rajčicama, koji su najvjerojatnije trebali poslužiti za napad na učesnike povorke. Protiv njih će biti podnesene prekršajne prijave po Zakonu o javnom okupljanju redovnim putem.“ Troje počinitelja koji su zatečeni s Josipom Štimunom na mjestu događaja uhićeni su isti dan. Policija je podnijela prekršajne prijave Prekršajnom sudu u Zagrebu prema odredbama Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira. Bez obzira na to, počinitelj koji je pokušao izvršiti napad Molotovljevim koktelom uhićen je tek nakon što je Istražni sud izdao nalog za njegovim uhićenjem.

Vezano za manifestaciju Zagreb Pride 2007. zabilježen je cijeli niz nasilnih napada. Posebno ističemo da je policija u svim slučajevima fizičkih napada na sudionike manifestacije podnijela isključivo prekršajne prijave. Nijednu kaznenu prijavu vezano za nasilničko ponašanje nije podnijela

policija. Pokušaj napada Molotovljevim koktelima bio je jedini slučaj u kojem je Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu zatražilo pokretanje kriminalističke istrage, i to samo protiv jednog počinitelja. Prilikom prijave nasilja zabilježeni su slučajevi homofobičnog postupanja policije (vrijeđanje oštećenika po osnovi spolne orijentacije i nacionalne pripadnosti u slučaju slovenskih državljana); međutim, takvo postupanje nije sankcionirano ni nakon prijave Ministarstvu unutarnjih poslova. U odgovoru Ministarstva unutarnjih poslova oštećenima navodi se da oni nisu surađivali s policijom, te da počinitelji nisu pronađeni.

Govor mržnje na blogu

Dana 7. studenog 2006. godine na web stranici www.blog.hr nepoznati je počinitelj sačinio web sadržaj (blog) koji je dostupan na web adresi <http://88power14.blog.hr> i postavio tekst neprimjerenog sadržaja na engleskom jeziku u kojem se stavlja i neonacističko znakovlje „88!“, a potpisuje se sa „CROATIAN Skinhead Legion! 24/14/88“).

Sutradan, dana 8. studenog 2006. godine isti je počinitelj postavio nov sadržaj na navedeni blog stavivši naslov na engleskom jeziku: „White Power for Europe“, a potom tekst na hrvatskom jeziku sljedećeg sadržaja: „Arijevska braćo vrijeme je da napustimo svoje tople domove, ostavimo djecu, uzmemo oružje u ruke i uništimo nepoželjne u našoj zemlji! Napravimo ono što smo odavno trebali napraviti! White European Revolution. Neka svaki sposoban nacionalist započne akciju u svome gradu! Na kraju pobjeda je zagwarantirana!“ Potom je pozvao: „Sinovi Odina i Thora ujedinite se!“ da bi zatim tekst popratio neonacističkim znakovljem.

Otad je nepoznati počinitelj postavljao tekstove sličnog sadržaja u prosincu 2006., zatim od siječnja do svibnja 2007., te opet u srpnju 2007. godine.

Dana 7. srpnja 2007. godine u vrijeme održavanja manifestacije Zagreb Pride 2007., počinitelji koje je identificirala PU Zagrebačka pokušali su eksplozivnim napravama u samostalnoj proizvodnji, tzv. Molotovljevim koktelima napasti povorku građana koja je tijekom kritične zgrade prolazila Trgom bana Josipa Jelačića. Za organizaciju Zagreb Pride 2007. odgovorna osoba bio je g. Franko Dota.

Dana 9. srpnja 2007. godine nepoznati je počinitelj na predmetnom blogu ispisao naslov na engleskom jeziku: „...Give me a Molotov... Shaken, Not Stirred...“, neonacistički simbol „88!“, te potom dodao tekst sljedećeg sadržaja: „I tako smo eto prozvani i teroristima, sudi nam se ovaj put ne prekršajno nego krivično da smo napravili taj zločin iz mržnje. Što da vam kažem na to nego DA da smo ga napravili bili bismo ponosni, vidjet ćemo možda uslijedi zatvorska kazna a nakon toga ne garantiramo za svoje postupke....Zar naša vlada koja je vidimo uvelike homofobična može mene jednog 18 godišnjeg i moju curu zatvorit u zatvor? Što dobivaju time pitam se braćo? Dobivaju kurac ravno u usta...ali eto policija pokrenula prekršajnu prijavu a hrvatsko sudstvo odjebalo to u najvećem mogućem luku i izjebali kaznenu prijavu. Za one koji nas žele bodriti, sutra dođite pred zgradu prve policijske stanice u Zagrebu, Strossmayerov trg br. 3 u 8.30 ujutro.“ Zatim je na engleskom jeziku dodao: „STAND UP BESIDE US, AND WILL HAVE OUR DAY, STAND UP AGAINST US GET OUT OF YOUR WAY!“ Ispod teksta naveo je ime i prezime organizatora Zagreb Pridea 2007., g. Franka Dote, te njegov broj mobilnog telefona, a potom postavio tekst sljedećeg sadržaja: „Make his life miserrable please....“ U potpis je postavio: „Vaši najdraži Zagrebački 'Barmeni'“.

Dana 31. srpnja 2007. godine Lezbijska grupa Kontra i Iskorak – centar za prava seksualnih i rodnih manjina podnijeli su kaznenu prijavu protiv nepoznatog počinitelja zbog sumnje da je počinio kaznena djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 2. i 3. Kaznenog zakona.

Dana 22. veljače 2008. godine Općinsko državno odvjetništvo u Velikoj Gorici podnijelo je optužni prijedlog protiv mlađeg punoljetnika Martina Stojakovića pri Općinskom sudu u Velikoj Gorici – sucu

za mladež zbog počinjenja kaznenih djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 2. i 3. Kaznenog zakona u svezi čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona (zločin iz mržnje).

Pozvan na kaznenu odgovornost okrivljeni Martin Stojaković izjavio je da se ne osjeća krivim. Međutim, okrivljeni je okolnosno priznao učin inkriminiranih mu djela, navodeći kako je upravo on kreirao blog iz optužnog akta, naziva „88 Power 14“, objašnjavajući značenje tih brojeva, te je na tom blogu pripadnike židovske vjerske zajednice nazvao “židovskom gamadi”, te napisao da homoseksualce treba smjestiti u logore, kao i da je na navedenoj stranici bloga objavio ime Franka Dote kao organizatora Gay Pridea, rekavši pritom “učinite njegov život jadnim” uz njegov broj mobilnog telefona. Nadalje je istaknuo kako je svjestan protupravnosti svojih takvih stavova prema hrvatskim pozitivnim pravnim propisima, jer i prema njegovim saznanjima jedino Finska kao država izražavanje takvih stavova ne smatra protuzakonitim.

Dana 26. rujna 2008. godine Općinski sud u Velikoj Gorici presudio je da je okrivljeni Martin Stojaković počinio kazneno djelo protiv vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom – rasnom i drugom diskriminacijom – opisano i kažnjivo po čl. 174. st. 2 i opisano i kažnjivo po čl. 174. st. 3 Kaznenog zakona, u svezi s čl. 89. st. 36. Kaznenog zakona. Okrivljeni je osuđen na jedinstvenu kaznu zakona u trajanju od jedne godine i dva mjeseca, a temeljem čl. 70. Kaznenog zakona okrivljenom se primjenjuje uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom kojom se jedinstvena kazna zatvora u trajanju od jedne godine i dva mjeseca neće izvršiti ako okrivljenik u roku od tri godine ne počinio novo kazneno djelo, te pod daljnjim uvjetom da isti uredno izvršava posebnu obvezu redovitog javljanja povjereniku za zaštitni nadzor. Temeljem odredbe čl. 71. toč. H Kaznenog zakona okrivljeniku je određena posebna obveza redovitog javljanja službi za zaštitni nadzor, radi obavještanja o okolnostima koje mogu poticajno djelovati za počinjenje novog kaznenog djela.

Opisani slučaj prvi je slučaj govora mržnje koji je završio pozitivnom presudom u Republici Hrvatskoj. Udruge Kontra i Iskorak podnijele su kaznene prijave u deset drugih slučajeva za kaznena djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 3. Kaznenog zakona. S gledišta ureda općinskih državnih odvjetništava u svim prijavljenim slučajevima postojanje kaznenog djela nije bilo moguće dokazati ako osumnjičeni ne bi doslovno priznao da je imao namjeru širiti mržnju. U svim slučajevima počinitelji su tvrdili da nisu imali namjeru širiti mržnju i zbog toga su kazneni postupci obustavljeni. Za druga kaznena djela iz Kaznenog zakona namjera se može dokazati i u slučajevima kada okrivljeni ne prizna njezino postojanje.

Iako je ovaj slučaj završio pozitivnom presudom, vjerujemo da je bila riječ o iznimci, budući da je okrivljeni priznao da podržava nacističku ideologiju, te da je bio svjestan da su njegovi postupci protuzakoniti.

Smatramo da bi sudovi trebali razviti metode dokazivanja krivnje za kaznena djela iz čl. 174. st. 3. Kaznenog zakona za budućnost.

Sumnja na govor mržnje u povodu manifestacije Zagreb Pride

Dana 1. kolovoza 2007. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre podnio je kaznenu prijavu Općinskom državnom odvjetništvu u Zagrebu protiv B. P. zbog sumnje da su ga dana 7. srpnja 2007. godine u 11.35 sati, na Trgu bana Jelačića, prije no što je onuda trebala proći povorka manifestacije Zagreb Pride 2007. zatekli policijski službenici kako “na rasvjetne stupove lijepi letke neprimjerenog sadržaja” – prema navodu PU Zagrebačke – pa je time počinio kazneno djelo rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 3. Kaznenog zakona.

Dana 29. veljače 2008. godine Općinsko državno odvjetništvo u Zagrebu donijelo je Rješenje kojim odbacuje navedenu kaznenu prijavu jer nije nađeno da bi postupanjem osumnjičenika bilo počinjeno

kazneno djelo iz čl. 174. st. 3. Kaznenog zakona. U obrazloženju se navodi iskaz osumnjičenika kako slijedi:

“Iz obavijesnog razgovora sa osumnjičenikom, imenovani je naveo kako nije imao namjere širiti mržnju ili omalovažavanje, već se osobno slaže sa navodima iz sadržaja letka, kojeg je skinuo sa internet, te smatra da izražavaju osobna uvjerenja i stavove glede njegovog poimanja normalnog u svijetu seksualnosti, braka i obitelji te da jednako tako ima pravo promicati svoje heteroseksualne stavove te očuvanje obitelji i tradicionalnih vrijednosti kao i udruge koje promiču prava seksualnih i rodni manjina. Nije imao namjeru promicati nasilje bilo koje vrste što je i vidljivo iz tekstova navedenih letaka. ... Nadalje smatra da također ima svoje građansko pravo na intimu, koje mu je povrijeđeno jer je shvatio javno okupljanje – Gay pride – kao nametanje javnosti upravo lezbijske i homoseksualne populacije, za što smatra da je stvar svačijeg intimnog izbora, i da ne treba biti predmetom javnog prikazivanja.”

Nadalje je u obrazloženju navedeno da se u ponašanju okrivljenika nisu stekli bitni subjektivni i objektivni elementi citiranog kaznenog djela. Naime, da iz razgovora s osumnjičenikom ne proizlazi da bi on s izravnom namjerom počinio kazneno djelo, hotеći omalovažiti ili širiti mržnju prema osobama njemu neprimjerenih spolnih orijentacija.

Prijetnja aktivistima/-icama Pravnog tima

Dana 20. veljače 2008. godine oko 13 sati u uredu udruge Iskorak, u prostoriji koju koristi Pravni tim na telefon je zaprimljen poziv na koji se odazvala aktivistica Pravnog tima. Nepoznata muška osoba uputila je prijetnju smrću aktivistima/-icama, potaknuta emisijom „Noćna mora“ na Otvorenoj televiziji u kojoj je sudjelovao Dorino Manzin Devananda i optuživao pojedine aktiviste/-ice da su objavili vijest o „gej imeniku“. Prijetnja NN muškarca prestrašila je aktivisticu, te je otišla u 5. policijsku postaju Zagreb kako bi podnijela prijavu.

Policijske službenice 5. policijske postaje uzele su izjavu od oštećene, koja je navela da smatra da je protiv nje počinjeno kazneno djelo prijetnje u kvalificiranom obliku, s obzirom na to da se radilo o prijetnji smrću aktivistima/-icama Pravnog tima, odnosno udruge Iskorak. Tijekom uzimanja iskaza od oštećene jedna od policijskih službenica otišla je u susjednu prostoriju k svojoj kolegici te rekla sljedeće, tako da se čulo u prostoriji gdje su sjedile oštećena i druga policijska službenica: „Evo, dajem ti ovaj papir, ali to ne znači da ti se upucavam. Tako da znaš s kim imamo posla“, i nakon toga se nasmijala. Nakon toga je oštećena zatražila potvrdu o prijavi, koju je dobila tek nakon uvjeravanja policijskih službenica da na to ima pravo po zakonu.

Nakon toga oštećena je primila poziv službenika 5. policijske postaje Zagreb. On joj je rekao da su pronašli počinitelja, no da je on „neki seljačina“, te da se „uplašio jer mu cijelo selo zna da je peder“. Policijski službenik dalje je rekao da on zbog toga ne misli da je počinitelj opasan, te da ako aktivistkinja želi, može sama podići tužbu. Kako bi to napravila, može nazvati njega u 5. postaju, da joj pročita ime i prezime počinitelja drugi utorak, ali ne ponedjeljak, jer da će tada biti zauzet.

Aktivistkinja je po pozivu pismenim putem zatražila da se nastavi kazneni progon, budući je riječ o kaznenom djelu koje se progoni po službenoj dužnosti, te da joj se dostave podaci o počinitelju. Do dana objavljivanja ovog izvještaja nije dobila službenu obavijest o poduzetim radnjama.

Verbalni napad na aktivistice

Dana 21. lipnja 2008. godine dvije aktivistice udruge Kontra obratile su se Pravnom timu za pomoć. Korisnice su 21. srpnja oko 21 sat navečer šetale, te kod ulaza u park Ribnjak ugledale dvojicu muškaraca, od kojih su obojica imala obrijane glave. Jedan im je prišao te ih je verbalno uznemirivao

i prijeto im zbog majice koju je nosila jedna od prijaviteljica (na majici se nalazila slika s likom Che Guevare). One nisu odgovarale na verbalno nasilje. Kada su krenule dalje, primijetile su da ih navedeni muškarci prate. Pobjegle su i otišle prijaviti događaj u 1. policijsku postaju. Obratile su se policijskom službeniku koji se nalazio ispred postaje i njemu ispričale događaj, no on je odbio intervenirati, rekavši im da u takvim slučajevima pobjegnu.

Dana 22. lipnja 2008. Pravni tim i oštećene stranke uputili su dopis 1. policijskoj postaji Zagreb i zatražili da se utvrde počinitelji, te da se propisno kazne. Također tražimo da nas obavijeste o poduzetom.

Dana 30. srpnja 2008. godine dostavljena je obavijest 1. policijske postaje Zagreb udrugama Kontra i Iskorak. U obavijesti se navodi da su policijski službenici 1. policijske postaje Zagreb od udruga zaprimili prijavu o događaju od dana 21. 7. 2008. godine. Policijski službenici 1. policijske postaje Zagreb PU zagrebačke obavili su obavijesne razgovore o navedenim okolnostima s oštećenima te je cjelokupni predmet proslijeđen na daljnje postupanje 5. policijskoj postaji Zagreb zbog toga što park Ribnjak, gdje se događaj dogodio, mjesno pripada navedenoj policijskoj postaji.

Do dana objavljivanja ovog izvještaja počinitelji u ovom slučaju nisu pronađeni.

Diskriminacija gej parova na plaži Duilovo

Dana 28. lipnja 2008. godine navedeni dnevni list izvijestio je da su kupaći splitske plaže Duilovo izvjesili znak zabrane dolaska i kupanja gej parovima. Navodno su to kupaći učinili iz revolta prema parovima koji su se na javnom mjestu neprimjereno ponašali na način da su se „strasno milovali i oralno zadovoljavali.“ Udruge Iskorak i Kontra nisu tada poduzele radnje protiv počinitelja jer je nepoznata osoba navedeni znak otuđila.

Dana 14. srpnja 2008. godine dnevni list 24 sata objavio je članak s naslovom „Gay parovima nakon znaka i slikom zabranili kupanje“. U članku se navodi kako su građani Splita, koji žive u blizini Duilova, odlučili na plažu postaviti slikovnu zabranu gej parovima da se ondje kupaju. Nepoznate osobe izradile su zelenim sprejem znak zabrane, koji svakog jutra postavljaju na zelenu sliku kabine za presvlačenje, a navečer istu odnose sa sobom. Slika zabrane sastoji se od lika dvije muške osobe koje se drže za ruke, prekrížene crtom s lijeve gornje na desnu donju stranu, ispod koje slovima stoji ispisana riječ „GAY“.

Udruge Lezbijska grupa Kontra i Iskorak, centar za prava seksualnih i rodni manjina, u navedenom slučaju podnijeli su Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu kaznenu prijavu protiv nepoznatih počinitelja zbog sumnje da su postavljanjem navedene zabrane počinili kazneno djelo rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. Kaznenog zakona.

Postavljanjem takve zabrane nepoznati počinitelji, kupaći predmetne plaže Duilovo, samovoljno su ograničili pravo drugih osoba na dolazak i korištenje javnog prostora isključivo zbog njihove spolne orijentacije. U izjavi za javnost Pravni tim Iskoraka i Kontre naveo je da su građani kojima je smetalo neprimjereno ponašanje nekih osoba trebali pozvati policiju i prijaviti prekršaj prema odredbama Zakona o prekršajima protiv javnog reda i mira, a ne poduzimati radnje kojima se krše prava i slobode drugih.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova u izjavi za dnevne novine pozdravila je postupanje Pravnog tima u ovom slučaju.

Dana 17. listopada 2008. godine Općinsko državno odvjetništvo u Splitu dostavilo je obavijest o postupanju Pravnom timu Iskoraka i Kontre. U obavijesti je bilo navedeno da je Općinsko državno odvjetništvo 23. srpnja 2008. zaprimilo kaznenu prijavu udruga podnesenu protiv nepoznatih

počinitelja. Općinsko državno odvjetništvo povodom kaznene prijave od Policijske uprave splitsko-dalmatinske, Odjela općeg kriminaliteta zatražilo je prikupljanje potrebnih obavijesti, odnosno provođenje kriminalističke obrade u cilju utvrđivanja identiteta počinitelja predmetnog kaznenog djela.

Postupajući po zahtjevu Općinskog državnog odvjetništva, Policijska uprava splitsko-dalmatinska, Odjel općeg kriminaliteta 26. rujna 2008. dostavio je Poseban izvještaj u kojem stoji da su djelatnici 2. policijske postaje Split proveli odgovarajuće izvide u sklopu kojih su nadzirali plažu na predjelu Duilovo i razgovarali s kupacima na navedenoj plaži, kao i s gospođom Đurđicom Kučko, koja je snimila fotografiju spornog znaka i poslala ga dnevnom listu 24 sata, te da tom prilikom nisu došli do korisnih saznanja o identitetu osobe koja je postavljala sporni znak, niti su nadzirajući područje plaže primijetili sporni znak, kao ni osobu ili osobe koje ga postavljaju ili skidaju. U obavijesti je dalje navedeno da se „za sada ne može utvrditi identitet počinitelja, odnosno nema osnovane sumnje da bi neka konkretna osoba počinila predmetno kazneno djelo, pa nema mjesta daljem državnoodvjetničkom postupanju.“

Do dana objavljivanja ovog izvještaja počinitelji u ovom slučaju nisu pronađeni. Napominjemo da je riječ o maloj sredini, te da je kazneno djelo počinjeno u više navrata na lokalnoj plaži. Sve navedeno upućuje na nedostatnu istragu.

Diskriminacija lezbijske udruge Gradske knjižnice Zadar

Lezbijska organizacija Rijeka – LORI u siječnju 2007. godine, uz financijsku podršku Nacionalne zaklade za razvoj civilnog društva i „Global fund for Women“, a uz podršku udruge „Alarm forum“ pripremila je kazališnu predstavu „Hoće li biti drugačije kad im kažem da sam gej?“ Spomenuta predstava održana je 25. srpnja 2007. godine u Rijeci, a održala se i 9. studenog 2007. godine u Puli. Također, održavanje predstave planirano je i u Zadru.

Predstavnice Lezbijske organizacije Rijeka zatražile su dopuštenje od ravnatelja Gradske knjižnice Zadar, g. Ivana Pehara, dopuštenje da se u prostorijama knjižnice održi navedena predstava, ali od ravnatelja iste dobile su negativan odgovor. Naime, kako same navode, ravnatelj g. Ivan Pehar obavijestio je Lezbijsku organizaciju Rijeka kako se predstava ne može održati u prostoru Gradske knjižnice Zadar budući da je riječ o temi za koju po gospodinu Peharu nije još pogodna klima u Zadru. Nadalje, iste napominju da je ravnatelj Pehar naglasio kako odbija Lezbijsku grupu Rijeka „za njihovo i svoje dobro“ budući da je upoznat s osobama u Zadru koje su „dežurni nasilnici“ te bi radili izgrede kada bi se predstava održala. Kada su predstavnice Lezbijske grupe Rijeka rekly da će o predstavi obavijestiti policiju na isti način kao što su to učinile u Rijeci, tada je g. Pehar odgovorio da „policiju ne želi tu“. Nadalje, da je isti davao objašnjenja o bojazni za ugled Gradske knjižnice Zadar, koja je prema riječima druge službenice te knjižnice već bila meta medijskih napada nakon što je otvorila svoja vrata temama koje se tiču seksualnih i rodnihi manjina. Iako su predstavnice Lezbijske grupe Rijeka više puta pokušale ukazati ravnatelju Peharu da je riječ o predstavi koja za cilj ima senzibilizirati javnost, posebno roditelja, i utjecati na bolje prihvaćanje pripadnika i pripadnica seksualnih i rodnihi manjina u njihovim obiteljima, ravnatelj Pehar istima je dao do znanja da je knjižnica otvorena za suradnju te da ovo odbijanje ne znači da se dogodine ne mogu čuti, no da i one trenutačno sigurno računaju na predizborno vrijeme.

Dana 8. studenog 2007. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre podnio je kaznenu prijavu protiv osumnjičenog Ivana Pehara, Općinskom državnom odvjetništvu u Splitu za kazneno djelo povrede izražavanja misli iz čl. 107. st. 1. KZ-a u stjecaju s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. KZ-a, a sve u vezi s čl. 89. st. 36. KZ-a jer je oba kaznena djela počinio po osnovi spolne orijentacije oštećenica.

Dana 25. ožujka 2008. godine Općinsko državno odvjetništvo u Zadru donijelo je rješenje kojim se odbacuje kaznena prijava Pravnog tima Iskoraka i Kontre. U obrazloženju se između ostaloga navodi sljedeće: „Pozvan da se očituje na izložene navode kaznene prijave, prijavljeni Ivan Pehar je istaknuo da je svoju odluku donio na temelju procjene da li bi takva aktivnost mogla izazvati negativne posljedice ili štetu za ugled i djelovanje Gradske knjižnice Zadar, te što do sada ni jedno održavanje programa nisu morali osigurati s policijom, pa je tako provjerom utvrdio da je dotična predstava u Rijeci održana na trgu kao javnom mjestu uz policijsko osiguranje. Dana 11. listopada 2007. elektroničkom poštom zaprimili su zahtjev Lezbijske organizacije Rijeka da im se omogući održavanje predstave ali sa nedovoljno opisanim sadržajem. Inače neprofitabilnim organizacijama da ne naplaćuju korištenje dvorane koja se nalazi u sklopu Dječjeg odjela, te su otvoreni za različita mišljenja što se može vidjeti po dosadašnjim programima koji uključuju i projekciju ciklusa queer filmova u ožujku iste godine. U vezi procjene programa da se konzultira sa razvojnim timom knjižnice, pa su u ovom slučaju smatrali da bi takav performans mogao negativno djelovati na usmjeravanje seksualne identifikacije djece, te su prema godišnjem planu i programu dali prioritet borbi protiv nepismenosti, a ujedno je veliki broj građana telefonski zvao i tražio da se ne dozvoli održavanje takve predstave jer će u protivnom svojoj djeci zabraniti ulazak u Knjižnicu. Unatoč tome što ih je odbio da je Lezbijska organizacija Rijeka po gradu Zadru polijepila plakate sa obavijesti o održavanju predstave u Knjižnici ali sa natpisom otkazano, iako sa njima termin nikada nije ni dogovoren. Ubrzo namjeravaju u Knjižnici održati okrugli stol na temu seksualne opredijeljenosti uz nazočnost stručnjaka iz različitih područja, a ne da na ovakav način manjina pokušava terorizirati većinu. Snosi svu odgovornost za svoje odluke i da nema ništa protiv nikoga bez obzira na njegovu spolnu orijentiranost ili bilo koju drugu različitost, ali da je njegovo pravo, obveza i dužnost štitići interese i dignitet Gradske knjižnice Zadar čiji osnivač je Grad Zadar koji je najvećim dijelom i financira.“

Dalje se u obrazloženju navodi da „iz ovako utvrđenih činjenica proizlazi da prijavljeni Ivan Pehar u svom dosadašnjem radu nije pokazao predrasude i netrpeljivost prema pripadnicima homoseksualnih udruga, obzirom da je u ožujku iste godine odobrio korištenje iste dvorane Knjižnice za projekciju filmova koji prava ljudi gay opredjeljenja, te je uskoro u planu organizirati stručnu tribinu na tu temu, a u konkretnom slučaju zahtjev podnositelja prijave je odbio do daljnjeg iz sigurnosnih razloga...“ Nadalje, „Prijavljenik se kao ravnatelj dužan držati primarne djelatnosti Knjižnice i programa rada te je ovlašten samostalno odlučiti da li neki od ponuđenih programa nije u skladu s interesima Knjižnice kao javne ustanove koja ima 12.000 korisnika u dobi maloljetnika, pa bi u prostoru Dječjeg odjela bili izloženi takvom sadržaju čemu su protivljenje izrazili njihovi roditelji kao zakonski zastupnici, a istovremeno je prednost tijekom 2007. razvojni tim dao borbi protiv nepismenosti.“

Pravni tim Iskoraka i Kontre zatražio je da Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prati slučaj. Pravobraniteljica je 8. studenog zatražila pisano očitovanje prijavljenika, na što je on i odgovorio.

Dana 14. travnja 2008. godine Pravni tim Iskoraka i Kontre sastavio je optužni prijedlog koji je Lezbijska organizacija Rijeka uputila Općinskom sudu u Zadru protiv okrivljenog Ivana Pehara za kaznena djela rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. KZ-a i povrede slobode izražavanja misli opisano i kažnjivo po čl. 107. st. 1. KZ-a.

Nasilničko ponašanje, silovanje i prisiljavanje na prostituciju

Dana 30. travnja Pravnom timu obratila se korisnica navodeći da je transseksualna osoba. Korisnica radi kao prostitutka, što i oglašava putem web stranice, navodeći svoje prebivalište.

Dana 17. veljače 2008. godine napali su je u njezinom stanu dvojica muškaraca koji su je htjeli prisiliti da radi za njih kao prostitutka. Rekli su joj da oni imaju „još djevojaka koje rade za njih“. Kada je

odbila prostituirati se za njih, pretukli su je i silovali. Jedan od muškaraca držao ju je dok ju je drugi udarao. Zadobila je udarce u grudi, prsni koš i glavu. Ima šavove na glavi. Zaprijetili su joj da će je ubiti ako ode na policiju.

Napadači su također oštetili i odnijeli neke stvari iz njezinog stana. Jednog od napadača oštećena je vidjela dva mjeseca prije kad ju je zvao na piće, te oba napadača nekoliko dana prije.

Oštećena je prijavila napad nadležnoj policijskoj postaji. Prepoznala je počinitelje s fotografija nakon što joj ih je pokazao policijski službenik u njezinom stanu.

Korisnici je pružena pravna pomoć u smislu angažiranja odvjetnice za rad na slučaju. Obavljene su konzultacije s odvjetnicom i aktivistkinjama Centra za žene žrtve rata (koji se bavi slučajevima trgovanja ljudima). Odvjetnica je preporučila prijavljivanje Uredu za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminala pri Općinskom državnom odvjetništvu. Nakon konzultacija aktivisti/-ice prijavili/-le su slučaj. Klijentici je savjetovano da napusti dom na neko vrijeme, što je ona odbila.

Uznemiravanje putem e-mail poruka

Dana 14. svibnja 2008. godine anonimni muški korisnik poslao je pitanje Pravnom timu Iskoraka i Kontre koristeći sustav web stranice www.gay.hr. Naveo je da je komunicirao s jednim muškarcem koristeći forum www.gay.hr web stranice, te da su se redovito dopisivali i razgovarali o raznim temama (seksualna orijentacija, glazba, životni stil itd.). Nakon nekog vremena korisnik je želio prekinuti komunikaciju. Međutim, njegov virtualni prijatelj počeo mu je pisati uznemirujuće poruke. Naprimjer, znao je mnogo privatnih informacija o korisnikovoj obitelji i bratu, iako korisnik nije razgovarao o svojoj obitelji s njim. Korisnik je naveo da nije primio prijatnje od svog prijatelja te da nije otkrio privatne informacije korisnikovim članovima obitelji.

Korisnik je informiran da svojim radnjama dotični nije počinio kazneno djelo te da se u pravnom smislu ne može ništa poduzeti, tim više što dotični ne prijete niti je do sada ikome iznio privatne informacije o korisniku. Korisnik je također upozoren da je vjerojatno riječ o osobi koja je poznata njegovoj obitelji (prijatelj, poznanik ili susjed), a s kojim korisnik nije imao ranijeg doticaja.

Homofobični napad na Zapadnom kolodvoru u Zagrebu

Dana 1. lipnja 2008. godine korisnik (40) je prijavio da su ga fizički napali nepoznati počinitelji. Opisao je da je sjedio na klupi Zapadnog kolodvora u Zagrebu. Prije nego je otišao do svog auta, dvojica muškaraca u dobi od 25 i 30 godina prišla su mu i upitala ga: "Jesi ti peder?" Rekli su da su došli iz Dubrave kako bi tukli pedere. Jedan od počinitelja zatražio je korisnika da ustane jer ga nije htio tući dok sjedi. Nakon što je odbio, napadač ga je udario u koljeno. Korisnik je pobjegao u ured željezničke stanice kako bi se sakrio. Nakon što su počinitelji otišli, korisnik je otišao do svog auta i napustio mjesto događaja.

Pravni tim nije poduzeo pravne radnje protiv počinitelja jer korisnik nije želio prijaviti slučaj policiji.

Verbalni napad

Dana 4. lipnja 2008. godine korisnik (34) prijavio je da su on i njegov prijatelj doživjeli verbalni napad. Naime, šetao je ulicom s prijateljem kada su dvojica susjeda koji su sjedili na klupi s djecom i drugim susjedima počeli vikati korisnikovom prijatelju: "Gej je OK! Jebem ti mater, pederu". Nakon što se korisnikov prijatelj okrenuo, oni su ustali i počeli vikati: "Što gledaš, pederu? Jebem ti mater!"

Pravni tim nije poduzeo pravne radnje protiv počinitelja jer korisnik nije želio prijaviti slučaj policiji.

Dozvola boravka u RH temeljem istospolne zajednice

Dana 7. srpnja 2008. godine korisnica je zatražila pravni savjet. Njezina je partnerica državljanka Velike Britanije, s boravištem u Republici Hrvatskoj protekle 3 godine. Par živi zajedno u iznajmljenom stanu u Zagrebu. Ove godine partnerica korisnice zatražila je vizu od Republike Hrvatske, ali zahtjev je odbijen. Korisnica je upitala postoji li mogućnost da njezinoj partnerici bude odobrena dozvola boravka u RH na temelju istospolne zajednice.

Nadalje, njezina je partnerica osnovala poslovnu građevinarsku tvrtku i kupila kuću u Hrvatskoj. Prije nekoliko godina njezinoj je partnerici ponuđen posao upraviteljice, ali hrvatske vlasti nisu našle da je to dovoljan razlog za dozvolu boravka.

Organiziran je sastanak između korisnika i odvjetnice radi savjetovanja. Nakon savjetovanja korisnice nisu odlučile pokrenuti postupak za dobivanje dozvole boravka na temelju istospolne zajednice, budući da su postojala jednostavnija rješenja za dobivanje navedene dozvole.

Roditeljsko uzdržavanje

Dana 27. veljače 2008. godine Pravnom timu obratila se anonimna korisnica postavljajući pitanje u vezi svoje prijateljice. Navela je da je njezina prijateljica punoljetna i redovna studentica, i da se boji, ako njezini roditelji saznaju da je lezbijka, da će je prestati uzdržavati. Korisnica se raspitivala o dužnosti roditelja da uzdržavaju punoljetnu djecu. Aktivisti/-ice Pravnog tima upoznali su korisnicu s pozitivnim odredbama Obiteljskog zakona prema kojemu su roditelji dužni uzdržavati punoljetno dijete tijekom trajanja redovnog školovanja.

Nasilničko ponašanje ispred kluba Global

Dana 27. travnja 2008. godine Pravnom timu obratio se anonimni korisnik navodeći da je u noći sa subote na nedjelju 27. travnja 2008. fizički napadnut njegov prijatelj u ulici Pavla Hatza ispred noćnog kluba Global. Korisnik je naveo da je njegov prijatelj prijavio događaj policiji, ali nije zatražio i medicinsku pomoć. Aktivisti/-ice Pravnog tima savjetovale su korisniku da prijatelja uputi na medicinsku pomoć, a da se Pravnom timu ubuduće obrati radi daljnjeg postupanja. Ni korisnik niti njegov prijatelj poslije nisu zatražili intervenciju Pravnog tima.

Uznemiravanje na radnom mjestu

Dana 24. studenog 2008. godine Pravnom timu obratio se anonimni korisnik opisujući da ga zbog njegove spolne orijentacije uznemiruje poslodavac. Zaposlen je po Ugovoru na određeno vrijeme u privatnom poduzeću. Isti ističe krajem 2008. godine te mu je poslodavac rekao neka traži novi posao. Poslodavcu se obraćao samo pismenim putem i nije formalizirao svoju pritužbu. Korisnik je upućen na mogućnosti pokretanja pravnog spora protiv poslodavca te mu je ponuđena podrška Pravnog tima, ali poslije se nije obratio radi daljnjeg postupanja.

Nasilničko ponašanje ispred javnog toaleta

Korisnik je Pravnom timu prijavio da su ga fizički napali nepoznati počinitelji.

Dana 1. srpnja 2008. godine oko 22.30 sati stigao je na Trg bana Josipa Jelačića kako bi se sastao s prijateljima. Prije no što se s njima našao pošao je na javni WC koji se nalazi u ul. Augusta Cesarca.

Kada je prolazio Trgom bana Jelačića, opazio je skupinu osoba koja ga je na neobičan način promatrala, ali na njih se nije obazirao te nastavio hodati prema WC-u. Ispred WC-a primijetio je jednu mušku osobu kako stoji.

Nakon što je izašao iz WC-a, pred istim ga je dočekaio taj muškarac, koji je bio u društvu još jednog muškarca upravo iz one skupine koju je opazio dok je prolazio Trgom bana Josipa Jelačića. Potom su ga muškarci počeli ispitivati „što si ti“ i „jesi li panker“ jer je nosio pank majicu koju mu je darovala prijateljica. Potom su od njega tražili da majicu skine, što je odbio, da bi mu ovi nato rekli: „znamo mi tebe, ti si pederko“, nakon čega su mu još nekoliko puta rekli „pederu“ i „pederčino“ i odgurnuli ga. Korisnik se potom od njih odmaknuo i vratio u javni WC, odakle je pozvao policiju.

Korisnik navodi da je jednog počinitelja dobro upamtio i da bi ga mogao prepoznati. Navodi da su obojica počinitelja bili obrijanih glava, obojica visine oko 1.85 m i srednje tjelesne građe. Nisu imali nikakve oznake, ali misli da po ponašanju i fizičkom izgledu odgovaraju članovima Bad Blue Boysa.

Nakon što je korisnik pozvao policiju, iste je dočekaio u javnom WC-u, dok su napadači napustili mjesto događaja. Korisnik nije ozlijeđen, slijedom čega nije ni zatražio medicinsku pomoć.

Pravni tim Iskoraka i Kontre angažirao je odvjetnika za rad na slučaju. Protiv počinitelja podnesena je kaznena prijava zbog kaznenih djela nasilničkog ponašanja i rasne i druge diskriminacije.

Dana 11. 9. 2008. godine obavljen je razgovor s korisnikom u 1. policijskoj postaji Zagreb. Razgovor je obavio policijski službenik Davor Ujkić. U pratnji oštećenog u 1. policijsku postaju došle su odvjetnica Lovorka Kušan i Sanja Juras, koordinatorica Pravnog tima. Prije početka razgovora s oštećenim policijski službenik rekao je predstavnicima Pravnog tima: „Znam ja dobro tko ste vi, gospođo Juras“, te je zatražio oštećenog da potpiše ovjerenu izjavu kako bi predstavnicima Pravnog tima bila prisutna razgovoru da „ne bi bilo nekih problema“. Tijekom razgovora policijski službenik upitao je oštećenog što misli zašto je napadnut. Oštećeni je odgovorio da je napadnut jer je gej, na što je policijski službenik poskočio sa stolca i viknuo: „Znači priznajete!“ Odvjetnica je upozorila policijskog službenika da to nije primjeren način razgovora o nečijoj spolnoj orijentaciji, te da se priznaju zločini, a ne spolna orijentacija.

Policijski službenik donio je tekst kaznenog zakona i nakon njegovog proučavanja izjavio da smatra da policija neće podnijeti kaznenu prijavu za kazneno djelo rasne i druge diskriminacije jer ne zna „koje bi pravo tu oštećenom bilo povrijeđeno“.

Oštećeni je pozvan naknadno na prepoznavanje počinitelja putem kartoteke u Odjel za ekstremno nasilje i terorizam, no prepoznavanje nije bilo uspješno.

Povreda prava na privatnost i zdravstvenu zaštitu

Korisnica je transseksualna žena. Rođena je u RH. Neko je vrijeme živjela u inozemstvu, gdje je prošla kroz postupak operacije promjene spola. Nakon operacije promijenila je ime.

U rodnom listu izdanom u 11. mjesecu 2008. godine navodi se staro ime korisnice i ženski spol. U „Primjedbama i naknadnim upisima“ navode se podaci o promjeni imena. Ne navodi se ništa o promjeni spola. Problem je u tome što se navodi staro ime, po čemu je lako zaključiti da je došlo do promjene spola. Korisnica traži intervenciju tima kako bi se staro ime izbrisalo.

Korisnica je također opisala da je 31. 10. 2008. putovala u Republiku Srbiju. Policijski službenici na graničnom prijelazu s hrvatske strane nakon pregleda putovnice provjerili su podatke pozivateljice preko kompjutera, nasmijali se i rekli njoj i prijatelju: „Goodbye, boys“.

Dva tjedna prije toga na graničnom prijelazu s Republikom Slovenijom dogodio se sličan incident,

također s hrvatske strane. Nakon provjere podataka u kompjutoru, policijska službenica okrenula se prema kolegici i rekla: „Jebemu mater, znala sam da je muško“.

Korisnica zbog navedenih događaja sumnja da su podaci o promjeni spola, tj. podaci o njezinom prijašnjem spolu i imenu sadržani u policijskom registru, te traži intervenciju Pravnog tima kako bi navedeni podaci bili izbrisani.

Pozivateljica također opisuje medicinske probleme nastale kao posljedice operacije promjene spola, te se boji da u RH ne može dobiti potrebnu liječničku pomoć.

Nasilnička ponašanja vezana za manifestaciju Zagreb Pride 2008.

Pravni tim Iskoraka i Kontre kontaktirao je s organizatorima dva tjedna prije održavanja manifestacije vezano za nasilne događaje od prošle godine. Pravni tim izradio je letke za sudionike manifestacije s uputama kako postupati u slučajevima nasilja, koji su sadržavali telefonske brojeve hitne medicinske pomoći, policije i Pravnog tima. Organizatorima je rečeno da mogu objaviti letke na svojoj web stranici. Pravni tim također ih je obavijestio da dvoje aktivista, Kristijan Grđan i Sanja Juras, žele prisustvovati manifestaciji, kako bi monitorirali događaje. Budući da su oboje aktivista javne osobe, za njih je od organizatora zatražena zaštita/prijevoz do ureda (po uzoru na prve četiri godine), odakle bi mogli pružiti pravnu pomoć u slučajevima napada. Organizatori su odgovorili da će objaviti letke na svojoj web stranici, ali da nisu sigurni hoće li što organizirati kako bi sudionici sigurno napustili manifestaciju.

Tjedan dana prije manifestacije aktivisti Pravnog tima provjerili su web stranicu manifestacije Zagreb Pride i vidjeli da su leci objavljeni na web stranici, ali telefonski broj Pravnog tima za pružanje pravne pomoći bio je uklonjen i zamijenjen telefonskim brojem jedne od osoba koje su organizirale manifestaciju. Aktivistica Pravnog tima nazvala je organizatore i zatražila da objave letke u originalnom sadržaju, budući da Pravni tim ima uspostavljen sustav pružanja pravne pomoći osobama koje su doživjele diskriminaciju ili nasilje zbog svoje spolne orijentacije, te da preporučaju žrtvama da zovu njihovu liniju za pravnu pomoć, a ne privatne telefone organizatora. Jedan od organizatora, Marko Jurčić, odgovorio je da mu onda Pravni tim mora reći tko je napadnut. Aktivistica Pravnog tima odgovorila je da Pravni tim mora štititi povjerljivost podataka korisnika, nakon čega je organizator odgovorio da neće vratiti originalni tekst u letak Pravnog tima na web stranici. Organizator je zamoljen da u tom slučaju letak u cijelosti ukloni s web stranice, što je i učinio.

Na zahtjev aktivista Pravnog tima za zaštitom/prijevozom do ureda kako bi mogli odgovarati na pozive za pravnu pomoć nakon manifestacije, dobiven je odgovor organizatora da će neki od njih biti otpraćeni do ureda Zelene akcije u Frankopanskoj ulici (suprotni smjer od ureda Iskoraka i Kontre), ali da je na sastanku odlučeno da aktivistima Pravnog tima neće biti pružena zaštita da se vrate u svoj ured.

Na dan manifestacije dogodila su se dva homofobična napada. Odmah po završetku manifestacije aktivisti Iskoraka i Kontre, Kristijan Grđan i Sanja Juras, napadnuti su pred ulazom u zgradu u kojoj se nalazi ured Lezbijske grupe Kontra. Jedan od napadača udario je g. Kristijana Grđana više puta s leđa šakom u glavu, uslijed čega je on izgubio ravnotežu i pao na gđu Juras, koja je također izgubila ravnotežu i prilikom pada uhvatila se za gelender. Tijekom događaja napadač je vikao „Pederčino, jebem ti mater, pederčino, ubit ću vas!“

Gotovo u isto vrijeme, trojica sudionika manifestacije Zagreb Pride, građana Republike Kosovo, napadnuti su u Varšavskoj ulici ispred trgovine sa seksualnim pomagalima. Nosili su majice s natpisom Zagreb Pride. Jedan od njih zadobio je teže fizičke ozljede i prevezen je u bolnicu, dok

su preostala dvojica zadobila lakše ozljede. Aktivisti Kristijan Grđan i Sanja Juras sastali su se s oštećenima u Klinici za traumatologiju u Draškovićevoj ulici jer su i oni došli u bolnicu zbog ozljeda. Aktivisti su ponudili pomoć i pravnu podršku napadnutim sudionicima manifestacije Zagreb Pride. Donijeli su im majice kako bi promijenili one koje su nosili te im ponudili novac za taksi službu. Aktivisti su ponudili pravnu podršku u smislu angažmana odvjetnice, na što su oštećenici pristali.

Nakon što su uzeli iskaz od napadnutih aktivista, policijski službenici u 5. policijskoj postaji u Zagrebu okvalificirali su napad kao prekršaj. Skrećemo pozornost da su opisani napadi predstavljali kaznena djela nasilničkog ponašanja i rasne i druge diskriminacije, što se smatra zločinima iz mržnje, a ne samo prekršajima. Naposljetku, Policijska uprava zagrebačka provela je punu kriminalističku obradu.

U odnosu na sudionike manifestacije Zagreb Pride, državljane Republike Kosovo, policija je identificirala četiri napadača. Napadači na aktiviste Kristijana Grđana i Sanju Juras nisu pronađeni.

Oštećeni sudionici manifestacije Zagreb Pride nisu odgovarali na elektroničku korespondenciju aktivista/-ica Pravnog tima u vezi slučaja.

Dana 16. lipnja 2008. godine g. Marko Jurčić, jedan od organizatora manifestacije Zagreb Pride 2008., nazvao je oko 18 sati aktivisticu Sanju Juras i zamolio je da napiše pozivno pismo za kosovske državljane kako bi oni mogli doći u Hrvatsku radi identifikacije počinitelja. U telefonskom razgovoru g. Jurčić rekao je da kosovski državljani trebaju krenuti za tri sata i da im on ne može poslati pozivno pismo jer je u Srbiji. Rekao je da je on umjesto oštećenika prije razgovarao s policijskim službenikom iz Odjela za ekstremno nasilje i terorizam i da je to razlog zašto im policija nije poslala pozivno pismo da dođu u Zagreb.

Aktivisti/-ice Pravnog tima odmah su kontaktirali s g. Mraovićem iz Odjela za ekstremno nasilje i terorizam (s kojim su prije surađivali) te su kontaktirali i s kosovskim državljanima kako bi im dali svoje osobne podatke da bi mogli za njih sastaviti pozivna pisma.

Nakon što su kosovski državljani stigli, aktivisti/-ice Pravnog tima kontaktirali/-le su ih radi sastanka sutradan ispred Policijske uprave, gdje je provedeno ispitivanje i prepoznavanje osumnjičenika. Kako su aktivisti Sanja Juras i Kristijan Grđan također napadnuti istoga dana, svi su sudjelovali u prepoznavanju osumnjičenika. Istražna radnja provedena je profesionalno i odmah su identificirana dva napadača na kosovske državljane. Napadači na aktiviste Kristijana Grđana i Sanju Juras nisu identificirani, s obzirom na to da iste nisu snimile kamere niti su aktivisti dobro vidjeli njihova lica.

Nakon što su kosovski državljani došli u ured Pravnog tima, ovlastili su odvjetnicu za zastupanje u pogledu kaznenog progona protiv napadača. Uzeli su telefonski broj odvjetnice da bi je mogli kontaktirati u slučaju da se nešto dogodi.

Sljedeće večeri bili su ponovo pozvani da ih ispituju policijski službenici. Oštećenici nisu zvali odvjetnicu, već jednog od organizatora manifestacije Zagreb Pride. U policijskoj postaji zadržani su sedam sati. Zatim je organizator manifestacije Zagreb Pride zatražio predstavnika Centra za mirovne studije za pomoć. Ta je osoba nazvala istu odvjetnicu, koja je rekla da ne može intervenirati u tom trenutku te je preporučila da druga odvjetnica obavi potrebne radnje.

Nakon toga smo doznali da je odvjetničinu kolegicu angažirao Centar za mirovne studije da zastupa oštećenike u povodu tog napada. Nakon toga nismo zaprimili druge informacije o slučaju.

Slučaj Ane Dragičević

Dana 4. siječnja 2009. godine dnevnik Jutarnji list objavio je informacije o slučaju Ane Dragičević iz Rijeke, koja je od 16. godine bila smještena u Psihijatrijskoj bolnici Lopača, a od 18. do 21. godine u istoj bolnici bila prisilno smještena bez odluke nadležnog Županijskog suda, i to isključivo zbog njezine homoseksualne orijentacije. U novinskom izvještaju ističe se da je hospitalizaciju

u konkretnom slučaju, na molbu roditelja, provodila tadašnja ravnateljica navedene bolnice, dr. Marija Vulin. Sama oštećena Ana Dragičević opisala je kako ju je osumnjičena tretirala na način da je pomake u njezinom liječenju vidjela tek onda kada bi joj oštećena lažno govorila da ipak ima heteroseksualne sklonosti. Tijekom liječenja, opisano je, oštećenoj su davani različiti psihofarmaci te je bila smještena na odjel bolnice s teškim psihijatrijskim pacijentima. Nadalje se navodi da je nakon pet godina boravka u toj bolnici otpuštena iz iste tek nakon smjene dr. Marije Vulin, što je učinjeno nakon što je inspekcija Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi utvrdila nepravilnosti u radu te psihijatrijske ustanove.

U medijima je također objavljeno da je Općinsko državno odvjetništvo u Rijeci pokrenulo istražne radnje vezano za ovaj slučaj. Međutim, nije navedeno za koja se kaznena djela provodi istraga. Također, oštećena je za medije rekla da ima odvjetnika koji joj je sam ponudio pravnu pomoć, a koji će je zastupati u građanskom postupku.

Budući da državne institucije nisu dovoljno educirane za ovakve slučajeve, te u načelu ne kvalificiraju pravilno kaznena djela motivirana mržnjom prema seksualnim manjinama, nakon saznanja o navedenom slučaju, Pravni tim Iskoraka i Kontre podnio je kaznenu prijavu.

Prijava je podnesena protiv Marije Vulin, ravnateljice psihijatrijske bolnice Lopača i eventualnih supočinitelja, odnosno pomagatelja zbog sumnje da su na štetu oštećene Ane Dragičević počinili kaznena djela protupravnog oduzimanja slobode iz čl. 124. st. 3. u vezi sa st. 1. KZ-a, samovoljnog liječenja iz čl. 241. st. 1. KZ-a, oboje u stjecaju s kaznenim djelom rasne i druge diskriminacije iz čl. 174. st. 1. KZ-a, a sve u svezi s čl. 89. st. 36. KZ-a jer se sumnja da su počinjena kaznena djela motivirana spolnom orijentacijom oštećene.

Pravni tim obavijestio je medije o podizanju kaznene prijave nakon upita novinara.

8. Javne manifestacije

Zagreb Pride 2008.

Dana 28. lipnja 2008. godine održana je manifestacija Zagreb Pride 2008., na kojoj je bilo nazočno stotinjak sudionika. Tema ovogodišnje manifestacije bila je „Imaš hrabrosti“, a namijenjena je pozivanju većeg broja sudionika radi zabave i druženja, dok je bilo kakva politička poruka izostala.

Zabrinjavajuća je činjenica da organizatori manifestacije Zagreb Pride nisu prilagodili temu manifestacije tada nastaloj političkoj situaciji, a to je upravo bilo uklanjanje prijedloga Zakona o suzbijanju diskriminacije iz redovne parlamentarne procedure zbog pritiska koji je na saborske zastupnike učinila Katolička crkva radi odredbe o zabrani diskriminacije po osnovi rodnog identiteta. Nadalje, u svojem programu organizatori manifestacije uopće nisu našli mjesta za ovu tematiku, iako se u tom trenutku nije čak ni znalo hoće li se prijedlog Zakona o suzbijanju diskriminacije uopće vratiti u parlamentarnu proceduru, kao ni u kojem obliku.

Apolitičnost same manifestacije očitovala se i u tome da su organizatori manifestacije pozvali zastupnice Europskog parlamenta, i to gđu Jeanine Hennis-Plasschart iz Nizozemske liberalne stranke te gđu Ulrike Lunacek, dopredsjednicu Europske zelene stranke, za čije političke poruke nije bilo mjesta u programu manifestacije. Upravo je političko svojstvo navedenih osoba razlog zašto su one sudjelovale u manifestaciji, pa ih se nije moglo predstavljati samo kao osobe iz političkog života koje su zainteresirani prolaznici nego je njihovu ulogu trebalo naglasiti i upotrijebiti upravo u kontekstu tada nastale političke situacije, što je u potpunosti izostalo.

Napominjemo da je prije Pravni tim Iskoraka i Kontre izradio sigurnosne preporuke za sudionike manifestacije Zagreb Pride te je iste uputio organizatorima povorke. U sigurnosnim preporukama

bilo je navedeno kako će za vrijeme povorke i nakon nje, cijelog dana i večeri, kako je to bila praksa i proteklih godina, biti osigurana dežurstva aktivista te su navedeni telefonski brojevi na koje se žrtve kakvog nasilja mogu obratiti za pomoć. Međutim, Organizacijski odbor manifestacije Zagreb Pride postavio je tekst naših preporuka na službene web stranice, a pritom obrisao kontaktne linije za pravnu pomoć Pravnog tima Iskoraka i Kontre i stavio osobne kontakte pojedinih organizatora manifestacije. Nakon intervencije naših organizacija sigurnosne preporuke uklonjene su sa službenih stranica manifestacije Zagreb Pride. Naime, organizatori su tražili da ih Pravni tim obavijesti tko je točno napadnut, u slučaju da broj linije postave uz letak. Nakon odbijanja Pravnog tima otkrivanja povjerljivih informacija o klijentima, letak je uklonjen sa stranica Zagreb Pridea.

Također, skrećemo pozornost da suprotno praksi prijašnjih godina, kada su ovu manifestaciju pripremale druge organizacije, organizatori nisu pripremili sustav pružanja neposredne pravne pomoći eventualnim žrtvama nasilja, kao što nisu ni davali bilo kakve sigurnosne upute, pa su sudionici manifestacije bili nesvjesni toga da mogu biti napadnuti i da trebaju poduzeti dodatne mjere radi zaštite vlastite sigurnosti – upravo su kosovski državljani napadnuti u Varšavskoj ulici nosili majice s reklamom manifestacije Zagreb Pride. Činjenica je da posljednjih godina manifestaciju Zagreb Pride prate brojni nasilni incidenti, kao što je i činjenica da je postupanje policije radi zaštite sudionika nakon što napuste manifestaciju neadekvatno, ali to ne umanjuje odgovornost organizatora za poduzimanje mjera predostrožnosti prije i za vrijeme trajanja manifestacije.

Također, aktivisti/-ice Pravnog tima Iskoraka i Kontre, Sanja Juras i Kristijan Grđan, zatražili su od organizatora manifestacije da im nakon što povorka završi organiziraju prijevoz do ureda, odakle su trebali izvršavati planirana dežurstva, iz razloga što su oboje javno poznati kao osobe koje se zalažu za prava seksualnih i rodnih manjina te su kao takvi prepoznatljiviji i izloženiji mogućem nasilju. Nakon što je o tome raspravio, Organizacijski odbor manifestacije Zagreb Pride 2008. odbio je pružiti aktivistima/-icama traženu zaštitu. Iste su, dok su se vraćali s manifestacije, slijedila dva mladića koja su ih pred ulazak u zgradu gdje se nalaze službene prostorije Lezbijske grupe Kontra fizički napali i aktivistu Kristijanu Grđanu zadali ozljede glave.

Isti ćemo da se svake godine u povodu manifestacije Zagreb Pride poduzimaju opsežne interventne mjere Policijske uprave zagrebačke u vezi zaštite sudionika manifestacije, ali koje se odnose na zaštitu samo za vrijeme trajanja manifestacije u uskom krugu uz mjesto održavanja manifestacije. Pritom drugi dijelovi grada ostaju nepokriveni, a napadači najčešće prate žrtve po odlasku s manifestacije. Također, čak ni interventne mjere zaštite uz samu povorku nisu spriječile počinitelje da napadnu kosovske državljane tik do mjesta gdje se manifestacija održavala!

Festival Queer Zagreb

U razdoblju između 1. i 9. listopada 2008. godine održao se festival Queer Zagreb. Tema festivala bila je "Zločin, seksualnost, rod", a održano je 10 predstava, 5 izložbi i prikazano 12 filmskih projekcija. Tijekom festivala nisu zabilježeni incidenti.

Hepi gej holidej

Dana 5. kolovoza 2008. godine aktivisti/-ice Pravnog tima održali/-le su javnu akciju povodom postavljanja znaka zabrane kupanja za gejeve na plaži Duilovo u Splitu od strane nepoznate osobe (za detaljniji opis slučaja vidjeti poglavlje „Nasilje i diskriminacija“). Izrađene su posebne platnene torbe za plažu koje su sadržavale crtež istospolnog para kako se drži za ruke ispod kojeg je bilo ispisano „Hepi gej holidej“. Reakcije građana/-ki bile su većinom pozitivne.

9. Međunarodna praksa za zaštitu ljudskih prava seksualnih i rodni manjina

Izvještaj Europske komisije o napretku Republike Hrvatske u 2008. godini

Europska komisija u svom je izvještaju za 2007. godinu naglasila da razina zaštite protiv diskriminacije nije u skladu s europskim standardima, te da je podrška žrtvama diskriminacije nedostatna. Također su zabilježeni homofobični incidenti i nedostatak odlučnosti države da se bori s problemom diskriminacije. Jedna od zamjerki također je bilo neusvajanje Nacionalne strategije za suzbijanje svih oblika diskriminacije.

U izvještaju za 2008. godinu Europska komisija spominje usvajanje Nacionalnog programa zaštite i promicanja ljudskih prava 2008. – 2011., te usvajanje Zakona o suzbijanju diskriminacije, bilježeći napredak u zakonodavstvu. S druge strane, Europska komisija ponavlja kritike od protekle godine vezano za primjenu antidiskriminacijskog zakonodavstva. Navodi da je do datuma objave Izvještaja donesena samo jedna osuda za zločin iz mržnje. Također, navodi da nije donesena nijedna osuda za govor mržnje. Reakcija institucija vezano za poticanje na rasnu i nacionalnu mržnju bila je ograničena. Nisu postojale statistike vezano za sudske slučajeve koji se tiču diskriminacije. Ponovo je navedeno da je podrška žrtvama diskriminacije bila marginalna, te da razina zaštite od diskriminacije u praksi i sudski progon nisu u skladu sa standardima Europske Unije.

Slučaj E. B. protiv Francuske

Dana 22. siječnja 2008. godine Europski sud za ljudska prava donio je presudu u slučaju E. B. protiv Francuske.

Podnositeljica E. B. bila je lezbijka, odgajateljica u dječjem vrtiću koja je živjela s drugom ženom od 1990. godine. Zatražila je odobrenje da postane potencijalna posvojiteljica u veljači 1998. godine, ali njezin je zahtjev odbijen zbog njezine spolne orijentacije. U lipnju 2002. godine najviši upravni sud u Francuskoj potvrdio je takvu odluku.

Europski sud za ljudska prava pronašao je u ovom slučaju povrede članka 8. (poštivanje i zaštita obiteljskog života) i članka 14. (zabrana diskriminacije) Europske konvencije za ljudska prava. Time je Europski sud za ljudska prava čvrsto uspostavio načelo da državni službenici ne mogu diskriminirati pojedince/-ke na osnovu spolne orijentacije u postupku posvajanja djece. Ova odluka slijedi pozitivnu praksu suda – slučajeve Smith i Grady protiv Velike Britanije (diskriminacija na radnom mjestu) i Mouta protiv Portugala (skrbništvo nad biološkim djetetom) vezano za zaštitu od diskriminacije.

Europski sud za ljudska prava presudio je da europske zemlje ne mogu više opravdavati isključivanje lezbijki, gejeva i biseksualnih osoba iz postupaka posvajanja djece. Sud je ustanovio načelo da svatko treba imati jednak tretman na osnovu svojih individualnih osobina kao roditelj u postupku posvajanja djeteta. Spolna orijentacija posvajatelja/-ice nebitna je i ne može se koristiti za njegovo/njezino isključenje iz postupka posvajanja. U najboljem interesu djece u Europi i izvan nje jest da se potencijalni posvajatelji ne isključuju iz razmatranja za posvajanje zbog nebitnih i diskriminativnih razloga.

Pravni tim obavijestio je hrvatsku javnost o donesenoj presudi i podsjetio na izjavu Pravobraniteljice za djecu od 14. 4. 2006. godine: „Kad je riječ o posvojenju djeteta, s obzirom na to da velik broj heteroseksualnih parova čeka na posvojenje, uvijek dajem prioritet njima.“ S obzirom na to da je upravo takvo postupanje, odnosno davanje prioriteta na osnovu spolne orijentacije protivno Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, što je dokazala i praksa Europskog suda za ljudska prava, Pravni tim upozorio je Pravobraniteljicu da svojim izjavama i budućim postupanjem u slučajevima diskriminacije na temelju spolne orijentacije vezano za posvajanje djece ne krši ljudska prava stranaka i odredbe međunarodnog zakonodavstva.

Slučaj Tadao Maruko protiv Njemačkog nacionalnog kazališta

Dana 1. travnja 2008. godine Europski sud pravde donio je presudu u slučaju Tadao Maruko protiv Njemačkog nacionalnog kazališta.

Gospodin Maruko živio je sa svojim partnerom u registriranoj zajednici. Nakon smrti njegovog partnera mirovinsko osiguranje Njemačkog nacionalnog kazališta odbilo mu je plaćati obiteljsku mirovinu, s obzirom na to da su takve mirovine bile predviđene isključivo za bračne partnere. G. Maruko podnio je tužbu protiv Njemačkog nacionalnog kazališta i Bavorskog administrativnog suda u Münchenu pred Europskim sudom pravde, tražeći interpretaciju direktive 2000/78/EC, koja se odnosi na jednakost na radnom mjestu.

Europski sud pravde presudio je da odbijanje zahtjeva za obiteljskom mirovinom živućem istospolnom partneru čini direktnu diskriminaciju na temelju spolne orijentacije, ako je takvo pravo u usporedivoj situaciji dostupno bračnim partnerima.

Pravni tim pozdravio je presudu Europskog suda pravde u ovom slučaju koja šalje jasnu poruku da je diskriminacija istospolnih partnera u pojedinim pravima protivna zakonodavstvu Europske Unije i kao takva ne može biti opravdana ni u kojim okolnostima.

Pravni tim uputio je javni apel na Vladu RH i Hrvatski sabor da u što kraćem roku usvoje zakonske izmjene koje bi dokinule diskriminaciju istospolnih parova u pogledu prava na obiteljsku mirovinu, kao i ostalih prava koja su im uskraćena kroz hrvatsko zakonodavstvo. Usvajanjem navedenih izmjena hrvatsko zakonodavstvo došlo bi do usklađivanja hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske Unije, na što se Republika Hrvatska i obvezala potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u procesu pridruživanja Europskoj Uniji.

10. Buduće aktivnosti Pravnog tima

- Pružanje izravne pravne pomoći LGBT osobama koje su doživjele diskriminaciju ili nasilje na temelju svoje spolne orijentacije, rodnog identiteta ili rodnog izražavanja;
- Suradnja s policijom, državnim odvjetništvima i sudovima u vezi sa suzbijanjem zločina iz mržnje;
- Zagovaranje za uvođenje antidiskriminacijskih odredbi na temelju spolne orijentacije, rodnog identiteta i rodnog izražavanja u Ustav i sve relevantne zakonske propise;
- Zagovaranje za izjednačavanje istospolnih parova s raznospolnima u pogledu prava koja proizlaze iz braka i izvanbračne zajednice;
- Provođenje nacionalne kampanje s posebnim naglaskom na brak i posvajanje djece;
- Rad sa sindikatima i sindikalnim povjerenicima na programu pravne pomoći i zaštite od diskriminacije na radnom mjestu za LGB osobe;
- Razvoj sudske prakse kroz podizanje udruženih tužbi i sudjelovanje u svojstvu umješaka u parničnim postupcima za zaštitu od diskriminacije sukladno Zakonu o suzbijanju diskriminacije.

11. Preporuke Pravnog tima

Kako bi se što kvalitetnije zaštitila prava seksualnih i rodni manjina u RH, pozivamo:

- Hrvatski sabor i Vladu RH da ukinu diskriminaciju istospolnih partnera/-ica osiguravajući im prava i dužnosti dostupne raznospolnim partnerima/-icama kroz institucije braka i izvanbračne zajednice;
- nadležne institucije da što prije uvrste zabranu diskriminacije na temelju seksualne orijentacije u Ustav RH i sve preostale relevantne zakone;
- državne institucije da dosljedno provode antidiskriminacijske zakone i politike;
- nadležne organe da pojačaju institucionalnu zaštitu prava seksualnih manjina;
- Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa da uvede seksualnu edukaciju u osnovne i srednje škole u sklopu koje će se objektivno govoriti o seksualnosti i spolnim i rodni manjinama, te da preuzme odgovornost za njegovu provedbu;
- Hrvatsku televiziju i sve nezavisne televizijske kuće da aktivno primjenjuju naše preporuke za prevođenje stranih filmova i na taj način uklone diskriminatorne i omalovažavajuće izraze iz tog aspekta svojih programa. Također tražimo da u svoje programe uvrste emisije i filmove koji se bave LGBT identitetima. Očekujemo da će takvi programi biti emitirani u terminima kada ih može pratiti većina građanki i građana. Sve medije tražimo da ne daju više javnog prostora širenju mržnje i poticanju na nasilje prema seksualnim manjinama;
- pripadnice i pripadnike spolnih manjina da se što više koriste legalnim instrumentima RH kako bi izborili svoja prava i zaštitili i obranili svoj identitet;
- nadležne institucije da prepoznaju prava i potrebe transrodnih osoba i da uz spolnu orijentaciju uvrste zabranu diskriminacije i na temelju rodnog izražavanja i rodnog identiteta u Ustav RH i relevantne zakone.

Sanja Juras,

koordinatorka Lezbijske grupe **Kontra**
i Pravnog tima Iskoraka i Kontre

Kristijan Grđan,

koordinatorka **Iskoraka** – Centra za
prava seksualnih i rodni manjina